

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
CUMHURİYET TARİHİ BİLİM DALI

MİLLET MEKTEPLERİ

113028

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MEHMET BAHADIR İNANÇ

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

DANIŞMAN: Yrd.Doç.Dr.SAİME YÜCEER

BURSA 2002

ÖNSÖZ

Alfabe ile ilgili daha önceki hiçbir çalışma bu kadar ciddi ve kapsamlı olmamıştı. Dil Encümeni'nin kurulması ile resmîyete kavuşan çalışmalar çok kısa sürede meyvesini vermiş ve ortaya Latin alfabesi üzerinde yapılan bir kaç küçük değişiklik sonucunda Yeni Türk Alfabesi çıkmıştır. Yeni alfabeyi okuyan kesim ve memurlara öğretmek ufak bir çabayla olabilecekti fakat ülke nüfusunun büyük kesimini oluşturan kırsalda ve şehirlerdeki diğer insanlar için bu o kadar da kolay olmayacaktı. Bu noktada Millet Mektepleri fikri ortaya çıktı.

İşte söz konusu araştırmanın amacı Millet Mektepleri'nin ne olduğunu ve bu kurumlarda elde edilen sonucu objektif olarak ortaya koymaktır.

Millet Mektepleri konulu çalışmada arşivlerden elde edilen çok sayıda belge kullanıldı. Ayrıca bu döneme ait tüm gazeteler tarandı. Konu iki ana bölüm altında incelendi. Birinci bölümde sebep-sonuç ilişkisi çerçevesinde Millet Mektepleri fikrinin ortaya atılmasına sebep olan yeni alfabe çalışmaları incelendi. İkinci bölümde ise Millet Mektepleri'nin kurulması çalışmaları, iç yapısı, çalışma düzeni ve elde edilen sonuçlar incelendi.

Araştırmalarım sırasında bana yol gösteren ve yardımlarını esirgemeyen tez danışmanım, Hocam Yrd. Doç. Dr. Saime YÜCEER'e, beni yönlendiren Prof. Dr. Mücteba İLGÜREL'e ve yetişmemde büyük emekleri olan başta Prof. Dr.

Yusuf OĞUZOĞLU olmak üzere tđm hocalarıma teŐekkđrđ bir borę bilirim.

Mehmet Bahadır İNANę

BURSA, 2002

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	ii
GİRİŞ	1
KISALTMALAR	4
BİRİNCİ BÖLÜM	5
LATİN ALFABESİNİN KABULÜ	5
1.1-Alfabe Çalışmalarını Etkileyen Bazı Gelişmeler.....	9
1.1.1-Arap Harflerinin Türkçeye Uygun Olmaması.....	9
1.1.2-Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki Çalışmalar.....	10
1.1.3-Yurt Dışındaki Türklerin Yeni Alfabe Konusundaki Çalışmaları.....	11
1.2-Dil Encümeni ve Çalışmaları.....	13
1.3-Çalışmaların Kamuoyuna Sunumu-Dolmabahçe Kurultayı.....	14
1.4-Yeni Harfleri Tanıtma Çalışmaları.....	19
1.5-Yeni Türk Harflerinin Kabulü ve Basına Yansıması.....	22
İKİNCİ BÖLÜM	30
MİLLET MEKTEPLERİ	30
2.1-Millet Mekteplerinin Kanunlaşması ve Hazırlıklar.....	31

2.2-Millet Mekteplerinin Açılması ve Halkın Tepkisi.....	39
2.3-Millet Mekteplerinin İç Yapısı.....	56
2.4-Köy Yatı Dershaneleri.....	63
2.5-Millet Mekteplerinin Ders Kitapları.....	66
2.5.1-Millet Mektepleri Alfabetesi.....	66
2.5.2-Millet Mektepleri Kıraati.....	66
2.5.3-Millet Mektepleri Sağlık Bilgisi.....	67
2.5.4-Yurt Bilgisi.....	68
SONUÇ.....	69
KAYNAKÇA.....	71
EKLER.....	76

GİRİŞ

Yıl 1928. Cumhuriyetimizin kuruluş evresinin en önemli zamanları yaşanıyor. Pek çok devrim adımı art arda atılmış. Ulusun egemenliğine dayanan devletin 23 Nisan 1920'de kurulması ve yepyeni siyasal düzen içinde akıllara durgunluk veren bir zaferin kazanılması... Zaferden sonra saltanatın kesin olarak kaldırılması, Lozan Barışı, Cumhuriyetin ilanı, bir devlet başkanından başka bir niteliği olmayan Halifeliğin gereksizliği ve bu makamın da tarihe gömülmesi. 1924 Anayasası, 1926'da Türk Medeni Kanununun kabulü; böylece kadın-erkek arasında yaşam ilişkileri bakımından tam bir eşitliğin kurulması, 10 Nisan 1928'de ise laikliğe kesin geçiş...

Her bakımda yeni ve modern bir toplum, kültürün ulusal yapıya uygun olarak değişimi ile olabilirdi, bu da ancak okuma ve yazmanın kolay ve hızlı gerçekleşeceği bir ortamda bulunabilirdi. Kültür öncelikle düşünce üretmeye dayanır. Düşünce de okumakla ve yazmakla gelişir. Bütün bunların temelinde dil yatar. Bu istenen gelişmeler ancak dil sayesinde olabilirdi. Bütün bu istenen gelişmeler için Latin alfabesine geçiş düşünüldü ve tartışıldı. Yalnız bir sorun vardı, Türkiye insanının büyük çoğunluğu okuma yazma bilmiyordu ve okullu değildi. Yeni alfabe ile bütün Türkiye'de bir okuma yazma seferberliği başlatılması ve bunun halka indirgenmesi noktasında Millet Mektepleri düşünüldü.

Gaspıralı İsmail, 1884'te Bahçesaray'da (Kırım) ıkarmaya başladığı Tercüman gazetesi ve Türk dünyasının her tarafında açtırdığı "Usul- cedid" okulları vasıtasıyla "Dilde birlik, düşüncede birlik, Harekette birlik" tezini savunur ve bütün Türk dünyasında sadeleştirilmiş İstanbul Türkçesinin kullanılmasını ister. Amaçları farklı da olsa Millet Mektepleriyle büyük benzerlik gösteren bu okulların Millet Mektepleri fikrinin ortaya çıkmasında etkili olduğunu düşünüyoruz.

Bu çalışmanın amacı, Harf inkılabına genel bir değinerek Millet Mekteplerini düşünce, kanunlaştırma, halka indirgenme ve sonuç aşamalarında ele alarak bu konuda bilgilendirme yapmaktır.

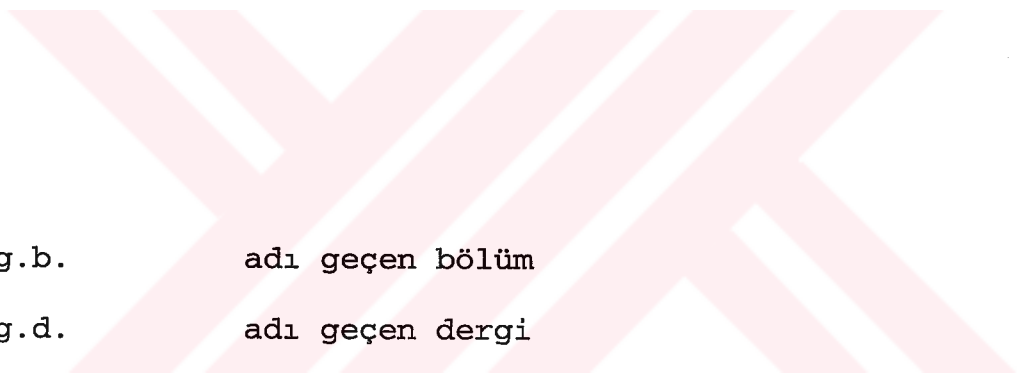
Konuyla alakalı çalışmalara öncelikle daha önce Millet Mektepleri konusunda yapılmış çalışmaları incelemekle başladık fakat özel olarak bu konunun ele alındığı herhangi bir akademik çalışmaya rastlayamadık. Genelde Millet Mektepleri ile ilgili bilgilere Harf İnkılabıyla ilgili çalışmaların içinde bir alt başlık olarak rastlayabildik.

Millet Mektepleri 1929 yılında başlayıp 1934 yılında büyük oranda son bulduğu yani çok kısa bir süreçte gerçekleştiği için kaynak bulmakta hayli zorlandık. Konuyla alakalı asıl kaynaklarımız, 1929-1934 yılları arasındaki gazeteler, Harf inkılabıyla ilgili akademik çalışmalar ve Başbakanlık Cumhuriyet Arşivinden konuyla alakalı elde ettiğimiz arşiv belgeleri olmuştur.

Dönemle alakalı gazetelerde konuyla alakalı bazı haberlerin abartılı ve yanlış olduğu görülmüştür. Bu durum göz önünde bulundurularak bu haberlerin diğer kaynaklarla karşılaştırması yapılmış ve haber ancak o şekilde verilmiştir.

Çalışmalarımız sonucunda Millet Mektepleriyle alakalı iki ayrı talimatnameye rastladık. İlk talimatname yeterli gelmediği için bir yıl sonra yeni bir talimatname hazırlanmıştır. Biz çalışmamızda talimatnameler arasındaki farklılıkları ortaya koyduk ve çalışmamızda konuyla alakalı bilgileri, son talimatname olması açısından ikinci talimatnameden aldık.

KISALTMALAR

a.g.b.	adı geçen bölüm
a.g.d.	adı geçen dergi
a.g.e.	adı geçen eser
a.g.g.	adı geçen gazete
a.g.m.	adı geçen makale
a.g.t.	adı geçen talimatname
M.M.T.	Millet Mektepleri Talimatnamesi
M.M.T.T.	Millet Mektepleri Teşkilat Talimatnamesi

BİRİNCİ BÖLÜM

LATİN ALFABESİNİN KABULÜ

Türkler yazıyı daha Orta Asya'da kullanmaya başladılar. Ve bu yazı kullanılan dil ile çok uyumluydu. Zamanla yayıldıkları alanlardaki kültürleri etkiledikleri gibi etkilendiler de. Bu arada kullanılan yazı da etkilenmeye, değişime uğramaya başladı. İslamlaşma süreciyle birlikte bu uygarlığın ortak yazısı olan Arap alfabesini de benimsediler ve bunu 1928 yılına kadar kullandılar. Türk dilinin kendine özgü zenginliği ve dünya dilleri arasında bulunduğu eşsiz yer, pek çok kişi tarafından bilinmez. Şu gerçeği belirtmek gerekiyor ki, Türkçe gramer kuruluşu bakımından en gelişmiş ve en mantıklı dildir. Öyle ki, dilimiz matematiksel denilebilecek bir yapıya sahiptir. Böyle bir yapıya sözcük hazineleri bizden daha zengin Arapça ve İngilizce gibi dillerde bile rastlanmaz. Ayrıca Türkçe, sesli bakımından da dünyanın en zengin dillerinden biridir. "a", "e", "ı", "i", "o", "ö", "u", "ü" seslerinin fonetik olarak tamamı başka hiçbir dilde yoktur.¹

Türkler bu zengin dili Arap harfleriyle yazmaya başlayınca büyük sorunlar ortaya çıktı. Çünkü Arapça apayrı bir yapıya sahiptir. Ayrıca Arap harflerinin el yazısıyla yazılışını okumak da hayli zordur çünkü çeşit çeşit yazı türleri vardır.

---

¹ Ahmet Mumcu, "Yazı Devrimi 70 Yaşında", Bütün Dünya, Ağustos 1998, s.17.

İslam yazıları asıl olanlar ve asıldan kollara ayrılanlar olmak üzere iki guruba ayrılır. Genel olarak ele aldığımızda "abide yazısı" olarak da bilinen, harflerinin hepsi düz ve köşeli olan Ma'kili veya Hatt-ı satrancılı ilk olarak gelir. Bir diğer yazı türü Küfi yazısıdır ki bunun Hulefa, Emevi, Abbasi, Toloni, Eyyübi, Fatımi, Mısri, Mağribi, Tunusi, Fasi, Endülüsi, İrani, Selçuki ve Osmani gibi çeşitleri vardır. Diğer yazı türleri ise Sülüs, Nesih, Muhakkak, Reyhani, Tevki, Rıkaa' ve Ta'lik'dir. Yine bu yazı türlerinin de kendi aralarında çeşitleri vardır.²

Türk dili için Arap harflerinin yetersizliğine ve ıslah edilmesi gerektiğine ilk işaret edenler 1862-1863'lerde Münif Efendi ve Azerbeycanlı Ahudzade Feth-Ali'dir. Daha sonraları artık üzerinde devamlı durulan bir konu haline gelen yazı tartışmasının itici gücü, eğitimdeki başarısızlık ve verim düşüklüğü olmuştur.³

Alfabe meselesini Tanzimat devrinin eğitim güçlükleri ortaya çıkarmıştır. Bir öğrenci Batıda birkaç ayda okuma yazmayı öğrenebilirken sıbyan okulunda, hatta medresede okumuş bir öğrenci doğru dürüst okuyup yazamıyordu. Ayrıca mesele bir eğitim sorunu olduğu halde siyasi ve dini tartışmaların içine çekilmiştir. Kuran'ın Arap alfabesi ile yazılmış olması ve Müslümanlıkta alfabenin kutsal sayılması meseleyi dini alana çekiyordu. İmparatorluğu

² Mahmud Bedreddin Yazır, *Kalem Güzeli, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 1981, s.65-75.*

³ Mustafa Ergün, *Atatürk Devri Türk Eğitimi, Ocak Yayınları, Ankara 1997, s.108.*

meydana getiren milletlerin çoğunun Müslüman olması ve Arap alfabesini kullanması yazının siyasi bir bağ olduğu kanısını besliyordu. Bu sebeplerden dolayı ne zaman alfabe meselesi açılrsa hemen dine karşı gelmek ve İmparatorluğun dağılmasına sebep olmak gibi suçlamalarla karşılaşılıyordu.⁴

İşte tüm bu zorlukları gidermek, Türkçe'yi tam bir kültür dili haline getirmek, okur-yazar oranını yükseltmek için bir alfabe değişikliğine ihtiyaç vardı. Türk dilini saran bu çemberin kırılıp atılması zamanı gelmişti.

1928 yılına girildiği zaman Atatürk'ün kafasında bu alanda yapılacak devrim bütün ayrıntıları ile belli olmuştu. Daha gençlik yıllarından beri o eşsiz sezgisi ve bilgisi ile Arap harflerinin Türkçe'ye uygun olmadığını anlamıştı.⁵

Atatürk'ün 9-10 Ağustos gecesi Gülhane Parkı'ndaki tarihsel konuşmasıyla başlayan süreç, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 31 Ekim 1928'de kabul edilen "Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun"⁶ ile büyük bir mesafe almış olur fakat asıl önemli olan Yeni Alfabenin halka benimsetilmesi ve uygulanmasıdır.

---

⁴ İlhan Başöz, Howard E.Wilson, *Türkiye Cumhuriyetinde Eğitim ve Atatürk*, Dost Yayınları, Ankara 1968, s.112-113.

⁵ Ahmet Mumcu, a.g.m, s.18.

⁶ TC. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 030.18.1.1/ 30.6.3.16(1)' nolu belge.

Yeni harfler sayesinde halk daha kolay okuma yazma öğrenecekti. Böylece hala eskiye özlem duyanlar basın yayın yoluyla halkı etkileyemeyeceklerdi çünkü eski harflerle kitaplar genelde el ile yazılıyordu, bu da çoğu zaman aylarca sürüyordu. Eğer matbaa kullanılmak istenirse, bu da Arap harfleriyle hayli zordu.⁷ Buna karşın yeni harflerle çok hızlı bir şekilde fazlaca kitap basılıp, halk aydınlatılabilecekti.

Yeni harflerin bir de göze hitap eden yönü vardı. Örneğin kıyafet konusundaki değişiklikler Cumhuriyet öncesinde başladığı için Cumhuriyet döneminde Kılık-kıyafet alanında yapılan inkılaplar özellikle dış dünyanın pek fazla dikkatini çekmemiştir. Halbuki harf inkılabıyla bir anda Türkiye'nin çehresi değişmiş, hem içeride hem de dışarıda, Türkiye'de artık eskisinden çok farklı, yenilikçi bir yönetim olduğu hissedilmiştir.⁸ Dönemin günlük gazetelerinden birinde konu şöyle ele alınıyordu: " Türkiye'de Arap harflerinin yerine Latin esasından alınan harflerin kabulü İngiliz matbuatının pek ziyade nazarı dikkatini celbetmiştir. Times'ın İstanbul muhabiri gazetesine gönderdiği mektupta yeni harf kanunu hakkında bir çok izahat verdikten sonra diyor ki:

⁷ Servet-i Fünun dergisi sahibi Ahmet İhsan Tokgöz ,Dolmabahçe Kurultayının sonunda söz almış ve o gün için Türk matbaalarının harf kasalarında 618 çeşit harf bulunduğunu oysa yeni alfabe ile bu sayının 29'a ineceğini, bunun da basım tekniği açısından çok büyük olduğunu söylemiştir. Bilal N.Şimşir, Türk Yazı Devrimi, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1992, s.183.

⁸ Vakit Gazetesi, 05.09.1928, s.1.

"Harf inkılabının hayret edilecek şekilde terakki ettiği şimdiden tereddütsüz söylenebilir. Hükümet memurları, mektep muallimleri ve profesyonel işçiler, imtihanlarda yüzde doksan muvaffak olmuşlardır. İstanbul değişiyor, eski Mısırlıların hieroglif yazısına benzeyen büyük levhalar indiriliyor, bunların yerine zarif harflerle yazılmış levhalar konuluyor.

İstanbul'da Arap harfleriyle yazılmış levhaların Latin harflilerle değiştirilmesi gayet süratle ilerliyor. Hemen hemen eski harflerle yazılmış levha kalmamıştır. Mustafa Kemal Paşa, Eski Türklerin senelerce bahsettikleri halde vücuda getiremedikleri harf inkılabını üç ayda meydana getirmiştir."⁹

1.1-Alfabe Çalışmalarını Etkileyen Bazı Gelişmeler

Yüzyıllardır kullanılan alfabeyi değiştirmek hiçte kolay değildir. Bu süreçte bazı gelişmeler bu değişiklik çalışmalarına olumlu katkıda bulunmuştur.

1.1.1-Arap Harflerinin Türkçe'ye Uygun Olmaması

Yüzyıllarca Arap alfabesiyle yazılmış bulunan Türk dilinin, uzun tecrübeye rağmen, bir türlü bu harfleri bünyesine uyduramadığı görülür. Türkçe'nin sekiz sesli

---

⁹ Cumhuriyet Gazetesi, 06.12.1928, s.3.

harfe ihtiyacı olduğu halde, Arap alfabesinin üç sesli harfinin oluşu çeşitli sorunlar meydana getirmekteydi.

Buna rağmen Türkler bu alfabeyi asırlarca kullanarak, onun olgunlaşmasına ve şekilce güzelleşmesine, minyatür ve mimari sahasında pek kıymetli bir tezyin unsuru haline gelmesine çok hizmet etmiştir. Osmanlı'nın yükselme devirlerinde, özellikle de İkinci Bayezid zamanında, Amasyalı Şeyh Hamdullah'ın büyük gayretleriyle İstanbul'da başlayan çalışmalar tüm yurda yayılmıştır. İstanbul şehri yalnız Türkler ve İslam dünyası için değil, bütün insanlık için güzel yazının merkezi, yüksek bir estetik üniversitesi haline gelmiştir.¹⁰

Fakat Arap alfabesi, öğrenilmesindeki zorluk itibarıyla Türklük aleminde umumi tahsil ve irfan sahasının darlaşmasına sebep olmuştur.¹¹

1.1.2-Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki Çalışmalar

Harf komisyonu çalışmalarını sürdürürken, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde ele alınan, uluslararası sayıların kabulüne ilişkin yasa, alfabe çalışmalarının hızlandırılmasına yol açmıştır. Söz konusu yasa görüşmeleri sırasında (20 Mayıs 1928) söz alan milletvekilleri,

¹⁰ Mahmud Bedreddin Yazır, a.g.e, s.60.

¹¹ Mücteba İlgürel, "Millet Mektepleri", Doğumunun 100.Yılında Atatürk'e Armağan, ayrı basım, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul 1981, s.25.

uluslararası sayılarla birlikte, uluslararası yazı işaretlerinin de alınması gerektiğini belirtmişlerdir.¹²

Yazının Önemli bir kısmını oluşturan rakamların Latinceleştirilmesi, yazı inkılabının önemli adımlarından biri olmuştur.¹³

1.1.3-Yurt Dışındaki Türklerin Yeni Alfabe Konusundaki Çalışmaları

Alfabe sorunuyla ilgili yurtdışında iki gelişme görülür. 1917'de öğrenim için Almanya'ya gönderilen Türk öğrenciler bir dernek çatısı altında Türkçülük alanında çalışmalar yapmaktaydı. Başlarında Bekir Sıtkı (Oransoy)'un bulunduğu bu gençler 1924'te Latin kökenli bir alfabe

sonra bütün Rusya Türkleri için Arap harflerinin yerine, Latince'den alınan alfabe kabul edilmişti.

Bu iki gelişme Türkiye'deki aydınların biraz olsun bu mesele üzerinde kafa yormalarına sebep olmuştur.

Milletvekili Şükrü Saracoğlu'nun 1924 bütçesi nedeniyle Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yaptığı Latin alfabesinin alınmasıyla ilgili konuşma, basında birden tartışmalara yol açmıştır. Latin alfabesi konusundaki tartışma, 1925'te de sürerek, 1926'ya atlamış, büsbütün alevlenmiştir. Bu üç yıl içinde, Latin alfabesini isteyenler bu alfabenin olumlu yanlarını anlatan, istemeyenler ise olumsuz yanlarını anlatan kitapçıklar yayınlamışlardır.¹⁵

Hemen hemen bütün devrim adımlarını candan destekleyenler içinde bile harf değişikliğine karşı çıkanlar vardı. Bu nedenle Atatürk uzun bir süre, 1928 yılı başlarına kadar bu konuda hiçbir açık söz vermedi.¹⁶ Atatürk'ün yeni alfabe ile ilgili düşüncelerini, ilk defa 1919'da Mazhar Müfit Kansu'ya söylediği¹⁷ tarihten sonra,

¹⁵ Sami N. Özerdim, "Yazı Devrimini Kavrayamayanlar", Yazı Devrimi, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1979, s.71.

¹⁶ Ahmet Mumcu, a.g.m., s.19.

¹⁷ Atatürk; Milli Mücadele Hareketi'ne başlamak üzere, daha kongrelerin düzenlendiği sıralarda reformları da kararlaştırmıştı. O, bu reformları önceleri gizli tutmuş, uygun zaman geldiğinde de ortaya atmıştır. Mazhar Müfit Kansu bunu şöyle anlatır:

"O, hatıra defterime ve günü gününe her hadiseyi not edişime hem memnun olur, hem de bazen latife etmekten kendisini alıkoyamazdı.

uygun zamanı bekleyerek bunu 1928'e kadar açıkça söylememesi ve bu tarihte söylemesi, bu gelişmelerin yeni alfabe düşüncesinin olgunlaşması üzerinde etkili olduğu savını destekler.

1.2-Dil Encümeni ve Çalışmaları

-
- Hafızalarımız zayıfladığı zaman Mazhar Müfit'in defteri çok işe yarayacak derdi. Defteri getirdiğimi görünce, sigarasını birkaç nefes üst üste çektikten sonra:
  - Amma bu defterin bu yaprağını kimseye göstermeyeceksin. Sonuna kadar mahrem kalacak. Bir ben, bir Süreyya, bir de sen bileceksin, dedi. Şartım bu...
  - Süreyya da ben de:
  - Buna emin olabilirsiniz paşam... dedik.
  - Paşa, bunda sonra
  - Öyle ise önce tarih koy!.. dedi.
  - koydum: 7-8 Temmuz 1919. Sabaha karşı. Tarihi yazdığımı görünce:
  - Pekala... yaz diyerek devam etti:
  - Zaferden sonra şekli hükümet cumhuriyet olacaktır. Bunu size daha önce de bir sualiniz münasebetiyle söylemiştim. Bu bir.
  - İki: Padişah ve hanedan hakkında zamanı gelince icap eden muamele yapılacaktır.
  - Üç: Tesettür(örtünme) kalkacaktır.
  - Dört: Fes kalkacak, medeni milletler gibi şapka giyilecektir.
  - Bu anda gayri ihtiyari kalem elimden düştü. Yüzüne baktım. O da benim yüzüme baktı. Paşa ile zaman zaman senli benli konuşmaktan çekinmezdim.
  - Neden durakladın? deyince:
  - Darılma ama Paşam, sizin de hayalperest taraflarınız var dedim, gülerek:
  - Bunu zaman tayin eder. Sen yaz dedi:
  - Beş: Latin harufu kabul edilecek. Mazhar Müfit Kansu, Erzurum'dan Ölümüne Atatürk'le Beraber, C.1, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1968, s.131.

1928 başlarına gelindiğinde, Türkçe'nin özelliğine uygun bir alfabenin saptanması için özel bir komisyon kurulması düşünülmüş ve Bakanlar Kurulunun 23 Mayıs 1928 tarihli toplantısında, İstanbul Milletvekili Falih Rıfkı, Mardin Milletvekili Yakup Kadri, Karahisar Milletvekili Rüşen Eşref, Darü'l-fünun müderris muavini Ragıp Hulusi, Sabık Darü'l-fünun muallimlerinden Fazıl Ahmet, Hariciye memurlarından İbrahim Garandi, Talim ve Terbiye Reisi Mehmed Emin ve azadan İhsan Beylerden oluşan bir heyetin oluşturulmasına karar verilmiştir.¹⁸

Alfabe Komisyonu ya da Dil Encümeni adıyla anılan bu kurul, 24 harften oluşan Latin alfabesini olduğu gibi kabullenmemiştir. Türkçe'nin özelliğine göre Latin alfabesinde bazı değişiklikler yapmayı uygun bulmuştur. Örneğin "q" ve "x" harfleri çıkarılırken "ç", "ğ", "ı", "ş" gibi ünsüzlerle "ı", "ö", "ü" gibi ünlüleri de eklemeyi zorunlu görmüştür. Böylece 8'i ünlü 21'i ünsüz harften oluşan yeni Türk alfabesi meydana gelmiştir.¹⁹

1.3-Çalışmaların Kamuoyuna Sunumu-Dolmabahçe Kurultayı

Dil Encümeni kurulmuş, yeni Türk alfabesi hazırlanmış ve Atatürk de bu yazının alınacağını açıklamıştı. İki haftadır bu konuda bir seferberlik de başlatılmıştı.

---

¹⁸ TC. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 030.18.1.1/29.32.20(1) no'lu belge.

¹⁹ Şerafettin Turan, a.g.e., s.79-80.

Bakanlıklar, kurumlar, dernekler, ocaklar soluk soluğa yeni yazıyı uygulama hazırlıkları içindeydi. Kurslar açılıyor, yeni yazı öğretiliyordu. Ama yazı devrimi kararı henüz parlamento tarafından onaylanmamıştı. Büyük Millet Meclisi içinde, orduda, aydınlar arasında hatta hükümette yazı devriminin anlamını yeterince kavrayamamış olanlar olabilirdi ve vardı da. Kimi İstanbul aydınları yıllarca Arap yazısını savunmuş, yazı değişikliğine karşı çıkmışlardı, hatta bu konuda kitapçıklar hazırlamışlardı. Mebuslar içinde de yazı devrimini kavrayamayanlar vardı. 23 Ağustos 1928'de Atatürk bir günlüğüne Tekirdağ'a gittiğinde, kimi mebuslar yeni alfabeyi hazırlayan Dil Encümeni üyelerini çekiştirmeye, yazı devrimi konusunda ileri geri konuşmaya başlamışlardı. İşte bütün bu olayları halletmek ve yeni alfabeyi büyük bir kurultayla onaylatmak için Dolmabahçe Kurultayı düşünüldü.²⁰

Atatürk bir devrim hazırladığı sırada, o konuda bilgi sahibi ve ün kazanmış kimselerin düşüncelerini öğrenmeye önem verirdi. Bu bir danışma değildi. Yani devrimin yapılıp yapılmayacağı tartışılmazdı. Atatürk esasen kararını vermiş olurdu. Onun öğrenmek istediği muhatabının devrim ile ilgili ne düşündüğü idi. Eğer olumlu düşünüyorsa istenilen sonuca ulaşmada hangi yolu izleyeceğini, eğer muhalifse neden devrime karşı olduğunu öğrenmek isterdi.²¹

²⁰ Bilal N.Şimşir, a.g.e., s.176.

²¹ Y. Hikmet Bayur, "Cumhuriyet Devrinde Atatürk'ün Önderliğinde Harf Devrimi", Harf Devrimi'nin 50.Yılı Sempozyumu, Ankara 1991, s.75.

Günlük gazeteler, halkın yeni alfabeyi öğrenme konusundaki çabalarından ve Dolmabahçe Kurultayından coşkuyla bahsediyordu:

"Yeni harfleri bir an evvel öğrenmek için bütün vatandaşlar adeta birbirleriyle yarış yapmaktadır. Şimdi her yerde, sokakta, vapurda, trende, tramvayda, iş başında konuşulan mevzu budur. Yeni harflerin neşir ve tamimi, memlekette umumi bir alaka tevhit etmiş ve herkes bunlarla meşgul olmaya başlamıştır. Bu mütemadi sayı devam ettiği takdirde bütün vatandaşların yeni harfleri daha kanun çıkmadan evvel su gibi öğreneceğine şüphe yoktur. Yeni harflerin tedrisi için şehrimizin birçok yerlerinde birçok kurslar açılmış ve bu kurslara iştirak için halk tehallük göstermektedir.

Ayrıca İstanbul'da bulunan mebuslar için Dolmabahçe Sarayı'nda konferanslar tertip edilmiştir. Bu konferansların birincisi bugün saat on beş buçukta verilecektir. Bu hususta Cumhuriyet Halk Fırkası şu tebliği neşretmiştir:

"Yeni Türk harfleri ile yazıp okumak hakkında Dolmabahçe Sarayında verilecek konferanslara 25 Ağustos 1928 Cumartesi günü başlanacaktır. Muhterem mebus arkadaşların o gün ve saatte yeni Türk harflerini öğrenmiş olarak Dolmabahçe Sarayı'na teşrif buyurmalarına Umum

Reisimiz Gazi Hazretleri'nden telakki ettiğimiz arzuya binaen arz ve istirham ederim. -Katib-i Umumi Saffet-²²

Mebuslardan yeni harfleri öğrenerek gelmelerinin istenmesinden de anlaşılacağı üzere mebuslar sadece konferansı dinlemekle kalmayacak, aynı zamanda bir çeşit sınavdan geçirilecekti. Çağrıya uyarak İstanbul'da bulunan 80 kadar milletvekili saraya gitmiştir.²³ Kendilerine, karatahta önünde yeni alfabe dersi verilmiş, sonrasında da sınavdan geçirilmişlerdir.²⁴

Kurultaya mebuslar, bakanlar, yüksek subaylar, kamu görevlileri, yazarlar ve gazeteciler katılıyordu. Kurultayın amacı yeni yazı konusundaki eleştirileri dinlemek ve daha da önemlisi yeni harflere onay almaktı. Bu eleştirilere göre yeni alfabe üzerinde düzeltme yapmak gerekebilirdi. Yeni alfabeyi hazırlayan Dil Encümeni de eleştirilere cevap vermek üzere kurultayda hazır bulunuyordu.²⁵

İlk oturum dört buçuk saat sürdü. Bundan sonra çalışmalara üç gün ara verildi. Bu arada Atatürk yeni alfabeyi tanıtmak ve öğretmek amacıyla Mudanya ve Bursa'ya gitti. Kurultayın son oturumu 29 Ağustos 1928 Çarşamba

²² Cumhuriyet, 25.08.1928, s.1.

²³ Ahmet Mumcu, milletvekili sayısının 150 kadar olduğunu söylemektedir. Ahmet Mumcu, a.g.m, s.17.

²⁴ Bilal Şimşir, a.g.e, s.175.

²⁵ A.g.e, s.177-178.

günü yapıldı. Mebuslar, hükümet, ordu, sivil yönetim, basın, üniversite temsilcileri ve tanınmış bazı aydınlar hazır bulundular.

Atatürk'ün kurultay sırasında aldığı notlar, Başbakan İsmet Paşa tarafından kürsüden okundu. İbrahim Necmi Dilmen tarafından karatahtaya yazılan, yeni Türk alfabesiyle ilgili notlar şunlardır:

Milleti cehaletten kurtarmak için kendi diline uymayan Arap harflerini terk edip Latin esasından Türk harflerini kabul etmekten başka çare yoktur.

Komisyonun teklif ettiği alfabe, hakikaten Türk alfabesidir. Türk milletinin bütün ihtiyaçlarını karşılayacak yeterliliğe sahiptir.

Sarf ve imla kuralları dilin ıslahına, gelişimine ve milli zevke göre en mükemmel şeklini alacaktır.²⁶

Toplantılara yazı devrimine karşı olanlar da çağrılmıştı. Halit Ziya Uşaklıgil, Ali Canip Yöntem, Velet Çelebi İzbudak daha önce kendilerine bir gazete tarafından sorulan soruya verdikleri cevapta, Latin alfabesini benimsemediklerini belirtmişlerdi.²⁷

---

²⁶ *Vakit*, 30.08.1928, s.1.

²⁷ *Bilal Şimşir*, a.g.e, s.180.

Kurultayda herkes söz alarak eleştirilerini yöneltti. Bunlara Dil Encümeni üyelerinden İbrahim Necmi, Ahmet Cevat ile Ragıp Hulusi cevap veriyordu. Konuşmalar, tartışmalar zaman zaman kızıştı. Fakat her şey tam bir özgürlük içinde geçti.²⁸

Salonda bulunanların alkışlarıyla onaylanan yeni alfabenin meclisten geçerek yasalaşacağı kuşkusuzdu. Türk kurtuluş savaşının politikası Misak-ı Milliye dayandırıldığı gibi; yeni Türk harfleri yasasının çıkışından önceki dönemde, 1928 Eylül ve Ekim aylarında yurt çapında büyük bir azimle yürütülen alfabe seferberliği de, Dolmabahçe Kurultayı'nın bu onayına dayandırılmıştır.²⁹

1.4-Yeni Harfleri Tanıtma Çalışmaları

Yeni alfabe ile ilgili her şey şekillenmiş artık bunun kamuoyuna ilan edilme vakti gelmişti. Atatürk 9 Ağustos 1928'de Sarayburnu'nda şu tarihsel konuşmasını yaptı:

"Şimdi sözden ziyade iş zamanıdır. Artık benim için, hepiniz için çok söz söylemeye ihtiyaç kalmadı kanaatindeyim. Bundan sonra bizim için faaliyet, hareket ve yürümek lazımdır.

---

²⁸ *Milliyet Gazetesi*, 30.08.1928, s.1.

²⁹ *Bilal Şimşir, a.g.e, s.182-183.*

Çok işler yapılmıştır, amma bugün yapmaya mecbur olduğumuz son değil, lakin çok lüzumlu bir iş daha vardır. Yeni Türk harflerini çok çabuk öğrenmelidir. Her Vatandaşa, kadına, erkeğe, hamala, sandalcıya öğretiniz. Bunu vatanperverlik, milletperverlik vazifesi biliniz. Bu vazifeyi yaparken düşününüz ki, bir milletin, bir heyet-i ictimaiyenin yüzde onu, yirmisi okuma yazma bilir; yüzde seksen doksanı bilmez; bu ayıptır. Bundan insan olanlar utanmak lazımdır."

Türk milletinin utanmak için değil övünmek için yaratılmış ve tarihini övünecek şeylerle doldurmuş olduğunu belirten Mustafa Kemal, okuma yazma bilmeyenlerin oranının yüksek olmasının kabahatinin Türk insanını anlayamayarak, zincirlerle onun kafasını saranlarda olduğunu açıklamıştır. Geçmişin hatalarını kökten temizleyeceklerini,

Halkın arasındaydı ve yeni alfabeyi tanıtıyordu. Türkçemizin çabuk ve doğru öğrenilmesi için yeni yazıya gereksinim olduğunu açıkça belirtiyordu. O günden itibaren yazı devrimi başlamış sayılır.³¹

Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal'in bu hitabeti, yurdun bütün aydınlarında, onları yeni bir kurtuluş savaşına çağıran seferberlik emri tesiri yaptı. O günlerin şiddetli heyecanı ve Atatürk'e duyulan sevgi ve bağlılık, bütün yurttta yeni bir hareket ve atılım meydana getirmişti.³²

Atatürk, bunun hemen arkasından yurt gezilerine çıktı. Yeni yazıyı tanıtmak, sevdirmek için yurdun çeşitli illerini dolaştı.³³ Başbakan İsmet Paşa da başka bölgelere gitti ve öğretmenlik yaptı. Bakanlar da bu şekilde dolaşırken, milletvekilleri kendi seçim bölgelerinde tanıtma ve öğretme faaliyetlerine katıldılar.³⁴

Hiç okuma yazma bilmeyen insanlar için yepyeni bir umut doğmuştu. Yeni yazıyı öğrenme, karanlıktan kurtulma umuduydu bu. Çarşıda, pazarda, sokak aralarında, biraz soluk alırken, yeni yazı levhasını sökmeğe çalışan

---

³¹ Ahmet Mumcu, a.g.m, s.21.

³² Mücteba İlgürel, a.g.m, s.27.

³³ Mustafa Ergün, a.g.e, s.118.

³⁴ Bilal Şimşir, a.g.e, s.175.

insanlara sıkça rastlanıyordu. Kufesini sırtından indirir indirmez, eline yeni alfabeyi alan hamallar görölüyordu.³⁵

1928 yılının Ağustos ayı yeni harflerin tanıtılmasıyla dolmuştu. Her kuruluş, her dernek, her aydın durup dinlenmeden yeni yazıyı öğrenme ve öğretme seferberliğine katılıyordu. Öyle ki, yabancı basın organları tarihte böyle şeyin bir örneğinin daha bulunmadığını yazıp, Türklerin eşsiz önderinin bu davranışını övüyorlardı.³⁶

Latin alfabesi ile ilgili gelişmelerin yurtdışında yankı uyandırması sonrasında bir Amerikan film şirketi olan Fox'un Yakın Doğu Müdürü Mister Harley Türkiye'de sesli film çekmek için İstanbul'a gelmiştir. Filmin konusu "Gazi Mustafa Kemal ve İnkılap büyükleri"dir.³⁷ Bu istek üzerine Fox Şirketi için, Bakanlar Kurulu kararıyla Türkiye'nin dünü ve buğünü hakkında film çekme izni çıkmıştır.³⁸

31 Ekim 1928 günü toplanan Cumhuriyet Halk Fırkası, Yeni Türk Alfabeti Kanununu 1 Kasım'da görüşme kararı almıştı. 1 Kasım günü Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal, toplantının açılış nutkunda genellikle eğitim sorunları üzerinde durmuştur. Ona göre, eğitimdeki durum ve gayretlerimiz bizi radikal önlemler alabilecek düzeye getirmiştir. Eğitimimiz her alanda doğru hedeflerini bulmuş, ilgi ve dikkatli çalışmalarla iyi sonuçlar elde edilebilecek duruma gelmiştir. Eğitim çalışmalarının ana hedefleri genel ve zorunlu ilköğretim, ülkede eğitim birliği, ortaöğretimin belirli noktalarda toplanıp kolaylaştırılması, meslek eğitiminin her kademesinin ülkemizde yapılmasıdır. Gazi Mustafa Kemal, daha sonra, her gelişmenin temelini okuma yazma olduğunu, Türk milletine de kolay bir okuma yazma anahtarı vermek gerektiğini belirterek şöyle devam etmiştir:

Büyük Türk milleti, cehaletten az emekle, kısa yoldan ancak kendi güzel ve asil diline kolay uyan böyle bir vasıta ile sıyrılabilir. Bu okuma yazma anahtarı ancak, Latin esasından alınan Türk alfabesidir. Basit bir tecrübe, Latin esasından Türk harflerinin Türk diline ne kadar uygun olduğunu, şehirde ve köyde yaşlı ilerlemiş Türk evlatlarının ne kadar kolay okuyup yazdıklarını güneş gibi meydana çıkarmıştır.

---

³⁸ TC. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 030.18.1.2./18.15.7.(1) no'lu belge.

Büyük Millet Meclisinin kararı ile Türk harflerinin kesinleşmesi ve kanunlaşması bu memleketin yükselme mücadelesinde başlı başına bir geçit olacaktır.

Türk harflerinin kabulüyle hepimize, bu memleketin bütün vatanını seven yetişkin evlatlarına önemli bir görev düşüyor; bu görev milletimizin tam anlamıyla okuyup yazmak için gösterdiği çaba ve isteğe bilfiil hizmet ve yardım etmektir. Hepimiz özel ve genel hayatımızda rastladığımız okuma yazma bilmeyen erkek kadın, her vatandaşımıza öğretmek için çaba göstermeliyiz.

Bu milletin yıllardan beri hallolunamayan bir ihtiyacını birkaç sene içinde tamamen temin edilmek, yakın ufukta gözlerimizi kamaştıran bir başarı güneşidir. Hiçbir başarının hazlarıyla kıyas kabul etmeyen bu başarının heyecanı içindeyiz. Vatandaşlarımızı bilgisizlikten kurtaracak bir sade muallimliğin vicdani hazzı tüm varlığımızı kaplamıştır.

Aziz arkadaşlarım! Yüksek ve ebedi yadigarınızla, Büyük Türk milleti yeni bir nur alemine girecektir.³⁹

Gazi Mustafa Kemal'in söylevinden sonra Dil Encümeni'nin tutanağı okundu. İsmet Paşa'nın ve bazı milletvekillerinin konuşmalarından sonra, maddeler tartışmasız, oybirliği ile kabul edildi. Böylece, 11

³⁹ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, 1.cilt, T.İ.T. Enstitüsü Yayınları, Ankara 1961, s.359-360.

maddeden oluşan "Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun" 31 ekim 1928'de meclisten geçmiş oldu.⁴⁰

Bu kanuna göre, kanun yayınlandıktan sonra bütün devlet dairelerinde ve özel kurumlarda Türk harfleriyle yazılı yazılar kabul edilecek, işlem görecekti. Uygulama tarihi 1 Ocak 1929'u geçmeyecek, ancak tahkik evrakının, fezlekelerin, basılı evrakın ve defterlerin yazılması Haziran 1929'u geçmeyecek, eski yazı ile dilekçeler de bu tarihe kadar kabul edilecekti. Gazete, dergi, levha, duyuru, reklam gibi olanlar, 1 aralık 1928'e kadar yeni harflere geçecekti. 1929'dan itibaren bütün kitaplar yeni harflerle çıkacaktı. Tutanaklarda eski harfler 1929 Haziran ayına kadar steno gibi kullanılabilecekti. Yine devlet dairelerinde kullanılan kitap, talimatname, defter ve cetvel gibi şeyler de Haziran 1929'a kadar kullanılabilecekti. Para, pul, bono gibi değerli kağıtlar ise değiştirilinceye kadar geçecekti. Ve okullarda dersler yeni Türk harfleriyle olacaktı.⁴¹

Yeni Türk harflerinin tanıtım faaliyetlerini düzenlemek için İstanbul'da İrsalat bürosu kurulmuş ve buraya gerekli kadro tahsisi yapılmıştı.⁴²

---

⁴⁰ TC. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, *Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun Tasarısı*, 030.18.1.1/30.6.3.16.(1) no'lu belge.

⁴¹ Sami N. Özerdim, *Yazı Devriminin Öyküsü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1978, s.37-38.

⁴² TC. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 030.18.1.2./1.11.28 (1) no'lu belge.

Türk harflerinin kabulü kanunu meclisten geçtiğinde, milletvekillerinin, yüksek bürokratların ve aydınların birçoğu yeni alfabeyi zaten biliyordu. Yine halktan kendi isteğiyle öğrenen bir kısım da vardı. Devlet dairelerinde görevli memurlar için çeşitli kurslar düzenleniyordu. 12 Kasım 1928'den itibaren de sınava tabi olmaya başladılar. Başarı gösterenlere "Ehliyetname" veriliyordu. Aynı şekilde birçok resmi ve özel müesseseler de kendi çalışanlarına kurslar veriyordu. Cumhuriyet Halk Fırkası ve Türk Ocakları da bu faaliyetlerde hayli etkindiler.⁴³

Tüm yurttaki bu faaliyetlerin yanında basın da çabası görülmeye değerdi. Gazeteler her gün yurt çapındaki gelişmelerle ilgili haberlerin yanında yeni alfabe ile ilgili köşeler açmaya başladılar. Gazetelerin açtıkları "Yeni Alfabe Dersleri" köşeleri okuyucuları yeni harfler konusunda hem bilgilendiriyor hem de pratik yapmalarını sağlıyordu.⁴⁴ Gazeteler zamanla yeni harflerle çıkardıkları sütun sayısını artırmaya başlamışlardı. Gazetelerde, dünya basında yazı devrimiyle alakalı çıkan yazılardan bahsedilerek halk teşvik edilmeye çalışılıyordu.⁴⁵

---

⁴³ *Cumhuriyet*, 19.12.1928, s.3; *Hareket Gazetesi*, 08.06.1929, s.3.

⁴⁴ *Cumhuriyet*, 08.10.1928, s.3; *İkdam Gazetesi*, 01.01.1929, s.3.

⁴⁵ *Cumhuriyet*, 06.12.1928, s.3; *Vakit*, 05.10.1928, s.1.

Başkent'in büyük günlük gazetesi Hakimiyet-i Milliye, 31 Ekim 1928 tarihinden itibaren üç sayfasını yeni yazıyla vermeye başlamıştı. Hakimiyet-i Milliye hükümet sözcüsü durumundaydı ve hükümetten destek görüyordu, ayrıca Ankara'nın tek günlük gazetesiydi yani rakibi yoktu. Fakat İstanbul için durum aynı değildi. İstanbul'da çıkan altı günlük gazete vardı ve aralarında müthiş rekabet vardı. Yeni yazıya geçince okuru yitiririz korkusuyla hepsi birbirini kolluyordu. Bu yüzden İstanbul'da yeni yazıya tam geçiş, zorunlu olarak yeni alfabeye geçilmesi gereken gün yani 1 Aralık 1928 günü oldu.⁴⁶

1 Aralık 1928 günü, kanun gereği tam anlamıyla yeni yazıya geçildiği gün, gazetelere tam bir şenlik havası hakimdi. "Tarihi Bir Gün" başlıklı bir köşe yazısında o günün coşkusu şöyle anlatılıyordu:

"Bugün bütün Türk matbuatı baştanbaşa Latin esasından alınma yeni Türk harfleriyle çıkıyor. Yeni yazının umumiyetle hayata ilk tatbiki şerefi Türk matbuatının oldu. Bugün Türk hayatında çok büyük bir gündür. O tarihi günü tatbikatı ile beraber kaydetmek şerefine mazhar olan Türk matbuatı bu mazhariyetten dolayı kendini ne kadar bahtiyar saysa yeridir.

Hiçbir inkılap kolaylıkla, insana hiç zahmet ve hatta bazen zarar vermeksizin tahakkuk edivermez. Öyle olsa inkılaplar bu kadar kıymetli olmazdı. Denilebilir ki

⁴⁶ Bilal Şimşir, a.g.e, s.225.

inkılaplar, zorlukları, zahmetleri ve mihnetleri nispetinde büyük olur. Harf ve yazı inkılabı da böyledir. İptidaları hepimiz biraz zorluk görüyoruz ve bir parça zahmet çekeceğiz. Fakat neticenin parlaklığı yanında bu zorlukların ve zahmetlerin çok gölgede kaldıkları ve kalacakları muhakkaktır. Düşünmeli ki bu yazı inkılabı sayesinde aziz Türkiye'miz bir seneden az bir zaman zarfında medeniyetin ve marifetin hakiki sahasını elde etmiş olacak ve noksanı tamamlayarak tamamen Avrupa'ya benzeyecektir.

Bugün Türk dilindeki gazetemizi tamamen yeni harflerle dizilmiş gören karilerimizin pek tabii olarak ilk bir şaşkınlık devresi geçireceklerini pekala tahmin ediyoruz. Şimdi şu satırların üzerine eğilmiş nazarlar, kelimeleri sanki bir şifre halleder gibi biraz ağırlıkla sökmekte olduklarını gözlerimizle görür gibi oluyoruz. Ama bununla Türkiye'nin istikbalini o kadar parlak görüyoruz ki, bu parlaklık karşısında adeta gözlerimiz kamaşıyor. İşte yeni yazının mahiyeti ve manası budur."⁴⁷

Yeni yazıya geçişle birlikte gazetelerin satışları büyük oranda düşmüştür. Artık insanlar gazetelerini ancak heceleyerek okuyabiliyorlardı. Bu da satışları etkilemişti. O tarihlerde Cumhuriyet, Milliyet ve Akşam gazetelerinin Fransızca baskıları da çıkıyordu. Yeni Türk harfleriyle çıkan gazetelerin tirajları düşerken Fransızca baskıların satışları artmıştır. Genel olarak Türk basını

⁴⁷ Yunus Nadi, "Tarihi Bir Gün", Cumhuriyet, 01.12.1928, s.1.

bir sarsıntı geçirmekteydi. Bu bunalımı atlatabilmeleri için hükümet, basına 800 ile 2250 lira arasında para yardımı yapmıştır.⁴⁸

Ayrıca hükümet gazetelerin bu zor durumunu görerek, ithal edilen yeni harfli matbaa malzemelerinden gümrük vergisi almama kararı almıştır.⁴⁹

İstanbul belediyesi, yeni Türk harfleriyle yazılanlar dışında diğer tabela ve levhalardan fazla vergi almaya karar vererek, yeni harflerin kullanımını yaygınlaştırmaya çalışmıştır.⁵⁰

Harf devrimi, hala eskiye özlem duyanları hayal kırıklığına uğratmıştır çünkü bu sayede hem halkın ileriye bakması sağlanmış hem de halk eskiye özlem duyanların etki alanından çıkmıştır.

Ayrıca harf devrimi Türkiye'nin görüntüsünü de büyük ölçüde değiştirmiştir ki bu dünyada yerini almak isteyen Türkiye açısından önemlidir.

Latin esasına dayalı yeni alfabenin kabulünün okuma yazmayı güçleştireceğine, yayın hayatını alt üst edeceğine, böyle bir girişimin dört beş aydan fazla ömrü olmayacağına

---

⁴⁸ Bilal Şimşir, a.g.e, s.225-228.

⁴⁹ Cumhuriyet, 12.11.1928, s.3.

⁵⁰ Hareket, 22.05.1929, s.1.

inananlar vardı fakat zaman, tüm bu düşüncelerin ne kadar yersiz düşünceler olduğunu göstermiştir.⁵¹

Latin kökenli alfabeye karşı yapılan eleştirilerin başında, Arap harflerinin kullanıldığı yaklaşık 1000 yıllık dönemde yazılmış eserlerle ilişkinin koptuğu, kültür bağının kesildiği gelmektedir. Ancak bu eserlerden bir kısmının bilgilerinin geçerliliğini yitirdikleri, bir kısmının da tekrardan ibaret olduğu, her birinin ayrı ayrı bir kültür eseri olmadığı göz ardı edilmemelidir. Zaten zamanla yetişen uzmanlar bunlar içinden değerli olanları yeni harflere aktarmışlardır. Bundan dolayı bir kesilme söz konusu değildir.⁵²

İKİNCİ BÖLÜM

MİLLET MEKTEPLERİ

Yeni harfler kabul edilmişti, basında tam anlamıyla, devlet dairelerinde yavaş yavaş bir geçiş vardı. Fakat yeni alfabe ile amaçlanan Türk halkının tümüne yeni harflerle okuma yazmayı öğretmekti. Okullarda artık yeni harflerle eğitim yapılacaktı ama okullu sayısı çok azdı ve halkın çoğu cahildi. Sokaktaki insana da hızlı bir şekilde

⁵¹ Uygur Kocabaşoğlu, "Harf Devriminin Eğitim ve Kültür Yaşamımız Üzerindeki Kimi Etkilerine Değin Gözlemler", Harf Devriminin 50.Yılı Sempozyumu, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1991, s.111.

⁵² Şerafettin Turan, a.g.e, s.81.

okuma yazma öğretilmeliydi. İşte bu düşüncelerle Millet Mektepleri ortaya çıktı.

Eylül 1928'de 64.302 kişinin eğitim gördüğü 3.304 Halk dershanesi⁵³, harf devriminin ardından Millet Mektebi olarak örgütlenmiştir.⁵⁴

2.1-Millet Mektepleri'nin Kanunlaşması ve Hazırlıklar

Millet Mekteplerinden, ilk defa İsmet Paşa tarafından 8 Kasım 1928'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde bahsedilmişti.⁵⁵ Millet Mektepleri vatandaşların günlük çalışmalarını engellemeyecek şekilde düzenlenecekti.⁵⁶

Millet Mekteplerinin açılış günü kabul edilen 1 Ocak

kabul edilen eski talimatnamenin yeterli olmadığı düşünülerek yeni bir talimatname hazırlanmıştır.⁵⁸

Bu iki talimatname arasında bazı farklılıklar göze çarpmaktadır:

Örneğin eski talimatnamede Millet Mekteplerinin amacı şöyle belirtilmiştir: Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından özel, genel ve resmi bütün yazışmalarda Türk harflerinin kullanılmasını kanunen kabul etmiş olmasından dolayı, uygulamada bu harflerin kullanılması gerekmektedir. Millet Mektepleri, Türk milletini yeni harflerden azami ölçüde faydalandırmak ve büyük halk topluluklarını hızlıca okur yazar hale getirmek için oluşturulmuştur. 1929'da bir yıllık tecrübeye göre hazırlanan yeni talimatnamede ise amaç genişletilerek, halka, okuma yazmanın öğretilmesinin yanısıra, ona hayat ve geçim ile ilgili bilgileri vermek de eklenmiştir.⁵⁹

İlk talimatnameden farklı olarak yeni talimatnamede "Köy Yatı Mektepleri" yer almıştır. Maarif Vekili Cemal Hüsnü Bey, ilk senenin sonundaki tatil esnasında bir köy yatı mektebi açtırmış ve olumlu neticeler almıştı. Bu mekteplere okulsuz köylerin zeki ve müsait çocukları

---

⁵⁸ TC. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 030.18.1.2/5.48.16(1) no'lu belge.

⁵⁹ Millet Mektebi Teşkilatı Talimatnamesi, madde 1, Ankara 1928; Millet Mektepleri Talimatnamesi, madde 1, Ankara 1929.

alınacak, kısa sürede okutulup köylerine okur yazar olarak gönderileceklerdi.⁶⁰

Sadece okuma yazmayı öğretmek yetmiyordu bunun devamlılığının da sağlanması gerekiyordu, bu doğrultuda yeni talimatnamede "Halk Okuma Odaları" da yer almış⁶¹ ve Maarif Vekaletinin buraya sağladığı kitap, gazete ve dergiler halkın yararına sunulmuştu.

Eski talimatnamede Millet mekteplerine gitmekle yükümlü tutulan insanların yaşları 16 ile 40 olması öngörülürken yeni talimatnamede üst sınır yükseltilerek 16 ile 45 yaş arası olmuştur.⁶²

Yeni talimatnamede Türk Ocağı yetkililerini de yönetim aşamasına dahil edilmiş olarak görüyoruz.⁶³

Her iki talimatnamede de devamlılığı sağlamak için alınacak tedbirler göze çarparken, eski talimatnamede tedbirlerin yanında verilmesi düşünülen ödüller de göze çarpmaktadır.⁶⁴

---

⁶⁰ *Hareket*, 23.10.1929, s.3.

⁶¹ *M.M.T*, 2.madde.

⁶² *M.M.T.T*, madde 26; *M.M.T*, madde 7.

⁶³ *A.g.t*, madde 15.

⁶⁴ *M.M.T.T*, madde 46-47.

İki talimatname arasındaki en önemli farklılıklardan birisi de "A" ve "B" dershanelerinin yapısı ve süreleridir. Eski talimatnamede "A" dershaneleri eski ve yeni harfleri bilmeyenlere yeni alfabeyi öğretme görevini üstlenmişken, yeni talimatnamede bu, okuma yazmayı hiç bilmeyenlerle sadece eski harfleri bilenlere yeni alfabeyi öğretmek şeklinde değiştirilmiştir. Her iki talimatnamede de "A" dershanelerinin süresi dört aydır fakat "B" dershanelerinin süresi her iki talimatnamede farklıdır. Eski talimatnamede süre iki ay yeni talimatnamede ise dört aydır. Yine eski talimatnamede "B" dershanelerine Arap harflerini bilen fakat yeni alfabeyi bilmeyenlerin katılması öngörülürken, bu yeni talimatnamede "A" dershanelerini bitirmiş ve yeni harflerle okuma yazmayı bilenler şeklinde değiştirilmiştir.⁶⁵

Harflerin süratle öğretilmesini amaçlayan Millet Mektepleri talimatnamesi, 4 Aralıkta Maarif Emanetine gelmiş ve bunlar hızlı bir şekilde Maarife bağlı idarelere gönderilmeye başlanmıştı. Bu talimatnameye göre, her bölgede öğretmen sayısına Millet Mektebi açılacaktı. Gazeteler buradan yola çıkarak İstanbul'da 1500'den fazla dersane açılacağından bahsediyordu. Faaliyette bulunan Halk dershaneleri de Millet Mekteplerine devredilecekti. Valilikle birlikte, Maarif Müdürlüğü de dershaneler için yer tespit etmekle ve öğretmen ayarlamakta idi.⁶⁶

⁶⁵ A.g.t, madde 2; M.M.T, madde 4-5.

⁶⁶ Cumhuriyet, 05.12.1928, s.1.

Maarif Vekaleti, Millet Mektepleri ile ilgili bir tamim hazırlamış ve bu tamimi tüm valiliklere göndermişti. Bu tamime göre:

Türkiye halkının okur yazar hale getirilmesi için devam eden çalışmalar 15 Aralıktan itibaren Millet Mektepleri Talimatnamesine göre düzenlenecek ve 1 Ocakta derslere başlanacaktır.

Ocak ayında illerde bulunan ilkokul öğretmenleri (meşru mazeretleri sebebiyle çalışamayacak olanlar hariç) adedince Millet Mektebi dershaneleri açılmış ve faaliyette geçmiş olacak.

Her kasabada ve birden fazla öğretmeni olan köylerde, talimatnamenin ikinci maddesinde geçen "A" ve "B" kursları açılacaktır. 1 Ocakta "A" kursuna katılanlar nisan sonunda, "B" kursuna katılanlar ise Şubat sonunda kursu bitireceklerdir.

Bu kursların sonunda başarılı olanlar şahadetnamelerini aldıktan sonra, başarısızlar ve yeni kayıt olanlara eğitime devam edilecektir.

Tek öğretmenli köylerde "A" ve "B" kursları beraber açılacaktır.

Milli Eğitim Müdürleri 15 Aralığa kadar illerinin Millet Mektebi heyetine, illerinde ne kadar öğretmen olduğunu, isimleri ve görev yerleriyle birlikte bildirmelidir.

29 Aralığa kadar Millet Mektebi dersanelerinde görev alacak öğretmenlerin tekrar tekrar haberdar edilmeleri lazımdır.

Millet Mektepleri teşkilatı aracılığıyla halkın ayağına kadar getirilen bu imkandan en iyi şekilde faydalanılması için gereken neyse yapılmalıdır.⁶⁷

Gazetelerde hemen hemen her gün açılacak Millet Mektepleriyle ilgili haberler çıkmakta idi. Mekteplere kimlerin gitmesi gerektiği, neler yapılacağı ve halkın gösterdiği yoğun ilgi işlenen konulardı. Valilik de halka duyurmak istediği şeyleri basın yoluyla duyuruyordu.⁶⁸

İstanbul Milli Eğitim Müdürü Haydar Beyin bir gazeteye verdiği demece göre Millet Mektepleri 1 Ocakta olağanüstü bir törenle açılacaktı. Törende devlet büyükleri, Cumhuriyet Halk Partisi, Kızılay ve Çocuk Esirgeme Kurumu yetkilileri hazır bulunacaklardı. Bu büyük ve tarihi günde ilkokul öğrencileri de hazır bulunacak ve çeşitli etkinlikler düzenleyeceklerdi. Halkın büyük oranda

⁶⁷ Cumhuriyet, 06.12.1928, s.1.

⁶⁸ Cumhuriyet, 25.12.1928, s.3.

katılımı sağlanacak ve halka harf inkılabının büyüklüğü ve önemi anlatılacaktı.

Millet Mektepleri kayıt işlemleri yapılmaya başlanmıştı. Millet Mektepleri için Milli Eğitim bakanlığınca hazırlanmakta olan kitapların basılması çalışmaları hızlandırılmıştı. Millet Mekteplerinin müfredatı diğer okulların müfredatından farklı olduğu için özel olarak buralara yönelik kitapların hazırlanmasına karar verilmiş ve bu doğrultuda konunun uzmanı öğretmenler ve üniversite hocaları Ankara'ya çağırılmıştı.⁶⁹ Milli Eğitim Bakanlığı, Millet Mektepleri için hazırlattığı okuma kitaplarında öğrencilerin sosyal durumunu gözetiyordu. Bunun için şehirde okunacak kıraat kitabıyla, köyde okunacak olan farklıydı.⁷⁰

Millet Mektepleri için yeni Türk harfleriyle yazılmış kitaplar hazırlanırken diğer okulların okuduğu kitaplar da hızla yeni harflere çevrilmeye çalışılıyordu. Milli Eğitim Bakanlığı ilk yılın telaşını atlattıktan sonra eski harflerle yazılmış kitaplarla ilgili de bir girişimde bulunmuştur. Türk harflerinin kabulünden önce Milli Eğitim Bakanlığı adına ve hesabına bastırılarak satılmayıp kalmış kitap, dergi ve mektuplardan yüksek ilmi değeri olanların veya müracaat kitabı olabilecek durumda olanlar dışındakilerin, yurt dışına satılması veya kesilerek ortadan kaldırılması, Milli Eğitim Bakanlığının başvurusu

⁶⁹ *İkdam*, 02.01.1929, s.1, *Cumhuriyet*, 10.12.1928, s.1.

⁷⁰ *Halk Dergisi*, sayı.1, 18.02.1929, s.3.

üzerine Bakanlar Kurulunun 24 Temmuz 1930 tarihli toplantısında kabul edilmiştir.⁷¹

Vakit yaklaştıkça çalışmalar hızlandırılmıştı. İstanbul'daki üç yüzü geçkin ilkokul, Millet Mektepleri için hazırlanmakta idi. İmkan dahilindeki bütün okullara elektrik veriliyordu. Öğretmenlerin tayin ve tespit çalışmaları yoğun bir şekilde sürüyor ve toplantılar yapılıyordu. Bölge müfettişleri ise mektepleri dolaşarak eksikleri tespit ediyor ve bunları temin etmeye çalışıyordu.⁷²

Ülkenin her yerinden açılış hazırlıkları yapılan Millet Mektepleri hakkında bilgiler geliyordu. Her bölge, okutulacak insan sayısına göre açılacak Millet Mektepleri için yer hazırlıyordu. Örneğin, Adana'da 225, Muğla'da 205 Millet Mektebi açılmaya hazırды.⁷³

Millet Mektepleri giderleri için Milli Eğitim Bakanlığının ayırdığı para, halkın yoğun ilgisi karşısında daha fazla dersane açılmaya çalışılması ile yeterli gelmemeye başladı. Bunun üzerine bütçeden benzer işler

---

⁷¹ TC. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 030.18.1.2/13.51.18(1) no'lu belgesi.

⁷² Cumhuriyet, 28.12.1928, s.3.

⁷³ Cumhuriyet, 29-30.12.1928, s.1.

için ayrılan paradan Milli Eğitim Bakanlığına yeterli miktarın aktarılmasına karar verildi.⁷⁴

2.2-Millet Mektepleri'nin Açılması ve Halkın Tepkisi

Çalışmalarda son aşamaya gelinmişti. Halkın alakası görülmemiş derecede fazlaydı, öyle ki 16-40 yaş arasındakilere kaydolma zorunluluğu olmasına rağmen daha yaşlı insanların da gelip kaydolduğu görülmekteydi. Millet Mektepleri komisyonu, son toplantılarını yapıyor ve yapılacak işlemler gözden geçiriliyordu. Halkın ilgisini çekebilmek için marşlar söylenecek ve bandolar çalacaktı.⁷⁵

Nihayet, 1 Ocak 1929 günü coşkulu törenler sonrası Millet Mektepleri'nin açılışı yapıldı. Kayıt yaptırmak için gelen insan sayısı o kadar fazla idi ki, yetkililer bir çok insanı geri çevirmek zorunda kaldı.⁷⁶

Açılış töreni çok renkli geçmiş, halkın ve medyanın gündemine oturmuştu:

"Dün İstanbul'da muazzam tezahürat yapıldı. Dün bütün Türkiye, tarihi bir gün yaşadı. Memleketimizin her tarafında yüksek ve samimi merasimle Millet Mektepleri

⁷⁴ TC. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 030.18.1.2/1.11.11(1) no'lu belge.

⁷⁵ Milliyet, 01.01.1929, s.1; Cumhuriyet, 01.01.1929, s.1.

⁷⁶ Cumhuriyet, 04.01.1929, s.1; İkdam, 02.01.1929, s.1.

açıldı. Dün akşamdan itibaren bu mekteplerde derslere büyük ve heyecanlı bir gayretle başlanmış bulunuyor. Bu nurlu irfan hamlesinden kadınlar da geri kalmadılar. Herkesin, bu emsalsiz inkılabın şümül ve ehemmiyetini ne kadar iyi takdir ettiğini gösteren hararetli tezahürat yapıldı. Millet Mekteplerinin küşat merasimi için evvelce hazırlanan programa tevfikân dün sabah faaliyete geçilmiş, bu ilim bayramını tes'it etmek üzere saat on birden itibaren mekteplerin mühim bir kısmında toplanılmıştır. İlk mekteplerde öğleden sonra harf inkılabı hakkında konferanslar verilmiş, talebe tarafından eski harflerle yeni Türk harfleri ve inkılabın faydasını hatırlatan güzel temsiller icra olunmuş ve mektep şarkıları ile harf marşı⁷⁷ terennüm edilmiştir.

Saat on dört buçukta Vali Vekili Muhittin Bey, Taksim Meydanında resmi geçit için toplanmış olan Galatasaray, İstanbul liseleri ve Ameli hayat mektebi kız ve erkek izcileriyle şehir yatı mektepleri ve ilk mektepler talebelerini teftiş etmiştir. Müteakiben mektepliler, muntazam bir alay şeklini almış ve şehir bandosunun terennüm ettiği harfler marşı ile merasime başlanmıştır. Alayın önünde elinde bayrak taşıyan mektepli bir hanım bulunuyor, onu, göğüslerine yeni harflerle okuma ve yazma lüzumundan bahseden levha ve afişler sarılı mini mini talebeler, sonra sıra ile bando takımı, izciler ve diğer mektepliler takip ediyorlardı. Alaya iştirak eden mekteplerin baş taraflarında sancak direkleriyle

---

yükseltilen Türk harflerini muhtevi levhalar nazarı dikkati celp ediyordu. Taksim abidesi yanında tezahuratta bulunmuş ve alayın güzergahında toplanan binlerce halk da buna iştirak etmiştir. Resmi geçit esnasında tramvayların seferleri kat'edilmiş ve alay tramvay yolunu takip ederek İstanbul cihetine geçirilmiştir.

Mektepliler alayı, vilayet ve maarif daireleri önünde de biraz durmuş ve Beyazıt'da Harfler Marşı ile geçit merasimi hitam bulmuştur. Harfler resmi geçidine halk çok alakadar olmuş, güzergahında kalabalık izdiham halini almış, binaların pencereleri seyre koşanlarla dolmuş ve bir çokları damlara çıkmıştır.

Millet Mektepleri'nin küşat merasimi saat on sekizde yapılmış ve saat on dokuzdan itibaren tedrisata başlanmıştır. Maarif Müdürü Haydar Bey'in izahatına göre, Millet Mekteplerine şimdiye kadar 50.875 kişi kaydedilmiş, bunların ders görmesi için 1200 derslane açılmış ve bu hususta bazı hususi mekteplerden⁷⁸ de istifade edilmiştir.

İstanbul'da bir sene zarfında bütün ümmilere okuma ve yazma öğretebilmek için tertibat alınmaktadır. Bir çok ihtiyarlar da müracaat ettiklerinden kabul olunmuşlardır. Dün akşam derslere gelen halk 45.000 kişi kadardır. Okuma

⁷⁷ "Harfler Marşı" Atatürk tarafından Cumhurbaşkanlığı Orkestrası Şefi Zeki Öngör'e besteletilmiştir. Bilal Şimşir, a.g.e., s.184.

⁷⁸ Resmi mektep olmayan bazı yerlerde o bölgede bulunan gayri müslim okulları, Millet Mektepleri olarak kullanılmıştır. Cumhuriyet, 02.01.1929, s.3.

ve yazma bilen ve imtihan için müracaat edenlerin sayısı 30.000'i geçkindir. İstanbul'da okuyacak olanların miktarı 300.000 kişi kadardır. Kaydedilenlerin yarısından fazlası kadındır. Dün akşam ki tedrisata kadınların bir kısmı da iştirak etmiş ve muhtelit tedrisata gelmeyen kadınlara Pazartesi ve Perşembe günleri öğleden sonra ders verilmesine karar verilmiştir. Bakılmağa muhtaç çocukların validelerinin derslere devamını temin için bu çocuklara mürebbiler tayin olunmuştur.

Dünkü harfler resmi geçidine bazı ecnebi gazete muhabirleri de alakadar olmuş ve merasimin filmi de vücuda getirilmiştir. Küşat merasiminde Cumhuriyet Halk Fırkası, Hilal-i ahmer ve Himaye-i etfal mümessilleri hazır bulunmuştur.

Millet dershanelerinin tenvir ve teshin mesarifi temin olunmuştur. İçimizde bulunan en büyük düşmanımız cehaletten kurtulmak için yapılan teşkilat ve halkın cuş-u huruşu halinde olan alakası bu işin de milli, tarihi ve şumullü bir muvaffakiyetle neticeleneceğini göstermektedir. Ders almak üzere bir çok ecnebiler de müracaat etmişlerdir. Evlerinde okumağı tercih edenler bil nisbe azdır."⁷⁹

Millet Mektepleri'nin açıldığı gün bir de çok üzücü olay meydana gelmiştir. Belki de eğitim konusunda Atatürk'ü tam anlamıyla anlayabilen tek insan olan Milli

---

⁷⁹ *Milliyet*, 02.01.1929, s.1.

Eğitim Bakanı Mustafa Necati, Millet Mekteplerinin açılması için çok yoğun çaba sarf etmiş ama maalesef bu kurumların açılışını göremeden hayata gözlerini yummuştur.

Gazeteler bir yandan Millet Mektepleri'nin açılışındaki coşkuyu verirken diğer yandan bu üzüntüyü dile getiriyorlardı.⁸⁰

Başbakan İsmet İnönü, mezarı başında Mustafa Necati'ye şöyle seslenmiştir:

"Türk harfleriyle yeni bir nur ve kültür hayatına girmek azim ve kararında samimiyetimiz, ısrarımız ve sarplığımız sarsılmaz bir haldedir. İnkılapçıların ölürken kalanlardan ve yeni yetenlerden bir tek dileği vardır. Cansız bileklerinde sallanan vazife bayrağının, kavranıp daha yüksekte dalgalandırılmasıdır. Necati, Aziz Necati, dileğın yerine getirilecektir."⁸¹

İlk günlerdeki halkın heyecanı ve alakası, bazı insanların, bu işin bir iki ay içinde biteceği şeklinde yorumlar yapmasına neden oldu. Halbuki bunun için ne yeterli öğretmen ne de derslik vardı. O gün için İstanbul'da 700 bin insan vardı, buna göre 16-40 yaşları arasındaki insanların sayısı İstanbul'da 300 bin, yurt

---

⁸⁰ Cumhuriyet, 02.01.1929, s.1.

⁸¹ İkdam, 03.01.1929, s.1.

çapında düşünülürse 5 milyonu buluyordu.⁸² Bu kadar insanı iki ay gibi kısa bir sürede okur yazar hale getirmek mümkün değildi. Atatürk, Sarayburnu'nda halka hitap ederken, Türk toplumuna yeni harfleri öğretmenin iki yıl sürebileceğini söyleyerek bize göre en iyimser zamanı belirlemişti.

Ülkenin en ücra köşelerinde dahi yeni harfleri öğrenmek için bir çaba vardı. Örneğin, Mardin'de bile 60 Millet Mektebi açılmıştı.⁸³

Millet Mekteplerine halkın yoğun ilgisi sürerken bir yandan da devlet memurları yeni harflerle ilgili sınavdan geçiriliyorlardı.⁸⁴ Talimatname gereğince devlet müesseseleri, belediyeler, bankalar, demiryolu ve liman işletmeleri kendi çalışanlarına yeni harfleri öğretmekle yükümlüydüler.⁸⁵

Devletin Millet Mektepleri hakkındaki ciddi tutum ve takipçiliği, bunun yanında halkın yoğun ilgisi verimli sonuçların alınmasına sebep oluyordu. Millet Mektepleri'nin açılalı daha dört gün olmuştu ki, İstanbul'da açılan mektep sayısı 1200'den 1500'e ulaşmış

---

⁸² *Milliyet*, 02.01.1929, s.3.

⁸³ *Milliyet*, 02-03-05-11-14-15-26-27-30.01.1929, s.3.

⁸⁴ *İkdam*, 05.01.1929, s.1.

⁸⁵ *M.M.T*, madde 45.

hatta birkaç gün içinde bu sayının 2000'i bulabileceği söyleniyordu.⁸⁶

Yetkililerin sürekli teftişleri yanında, gelmesi gerekli olup da gelmeyenler konusunda da inzibati tedbirler alınıyordu. Herhangi bir mazereti olmayıp da gelmeyenler hükümet emirlerine uymamış gibi işlem görüyordu.⁸⁷

Halkın ilgisi sonucunda sınıflar yeterli gelmediğinden 50 kişilik sınıflara 100 kişi alınmış buna rağmen bir çok insan açıkta kalmıştı. Maarif, ilk okullar dışında başka okulları da Millet Mektebi olarak kullanma kararı almıştı. Hatta bazı bölgelerde belediyeye ait salonların da kullanıldığı görülüyordu. Açıkta kalanların listeleri alınmış ve bu kimseler, bir sonraki devreye bırakılmışlardı.⁸⁸

İstanbul Milli Eğitim Müdürü Haydar Bey'in verdiği beyanata göre 14 Ocak itibarıyla İstanbul'da Millet Mektepleri'ne devam edenlerin sayısı 87.988'i, Dershane sayısı ise 2200'ü bulmuştu. Müracaatlar 100.000'i bulduğu için birkaç gün içinde dersane miktarını 2500'e çıkaracaklarını söylüyorlardı.⁸⁹

---

⁸⁶ *Milliyet*, 04-05.01.1929, s.3.

⁸⁷ *Cumhuriyet*, 27.12.1928, s.3; *Milliyet*, 12.01.1929, s.3.

⁸⁸ *İkdam*, 05.01.1929, s.1.

⁸⁹ *Milliyet*, 14.01.1929, s.1.

Yeni alfabeyi öğrenme konusundaki bu yoğun çaba ülkedeki yabancıların da dikkatini çekmiştir. Bu yıllarda Anadolu'da bulunan bir Fransız yazar izlenimlerini şöyle anlatmaktadır:

"Ankara'dan Diyarbakır'a, Sivas'tan Konya'ya kadar gittim. Hemen her köyde ve kasabada durdum. Büyük bir halk kitlesinin gayretine yakından tanık oldum. Gençlerin ve ihtiyarların yeni yazıyı öğrenmek için gösterdiği gayret pek dokunaklı bir görünüm arz ediyordu. Diyarbakır'da genç bir bahçıvana ders verdim. Bu genç benimle buluşmak ve yeni yazıyı öğrenmek için her gün tam iki saatlik yol yürüyordu." ⁹⁰

Kadınların çok yoğun bir ilgisi vardı. Osmanlı döneminde kadınların eğitim durumu ve eğitime ilgileri düşünüldüğünde bu yoğunluğun çok önemli olduğu görülür.

Kadınların özel durumları göz önünde bulundurularak bir takım kararlar alınmıştı. Mesela çocuklarını emzirmek zorunda olanlar yani çocukları çok küçük olanlar bir sonraki devreye bırakılmıştı. Çocukları iki yaşından büyük olanlar için ise özel dershaneler açılacak ve ders esnasında bu kadınların çocuklarına hademeler bakacaktı.⁹¹ Yapılan programa göre kadınlara Pazartesi, Perşembe günleri

⁹⁰ Pttard, Eugene, "A La Memoire d' Atatürk", Belleten, Türk Tarih Kurumu Basımevi, c.3, s.175.

⁹¹ Milliyet, 06.01.1929, s.3.

öğleden sonra, erkeklere de Pazar, Pazartesi, Çarşamba ve Perşembe günleri akşam ders verilecekti.⁹²

Okuma yazmayı bilen ve Millet Mektepleri'ne gitmeyenler için imtihan yapılacağı ve bunu kazananların şahadetname alacağı bildirilmiş ve açılışın ikinci haftasından itibaren bu kişilerin sınavlarına başlanmıştı. Bu şekilde sınava girenler diğerlerine oranla çok azdı.⁹³

Millet Mektepleri için özel çıkarılan "Halk" dergisi, halkı yeni harfler konusunda bilinçlendirmeyi ve okuma pratiği yapabilmelerini amaçlıyordu. Dergi ilk sayısında Millet Mektepleri'nin niçin kurulduğunu şöyle dile getiriyordu:

"Eskiden herkes okuma yazma bilmezdi, yalnız memurlar, hocalar okur yazardı. O zamanlarda halkın cahil kalması fena görülüyordu, hatta böyle olması lazım sayılıyordu.

Garp dediğimiz Avrupa memleketlerinde ise hemen bir asırdan beri bu yanlış düşünce ortadan kalkmıştır. Oralarda, bir taraftan kitap ve gazete matbaacılığının büyük telakkisi, diğer taraftan iş ve ticaretin, fabrikacılığın alabildiğine ilerlemesi, okuma yazma ihtiyacını hem artırmış hem de kolaylaştırmıştır.

---

⁹² *İkdam*, 05.01.1929, s.1.

⁹³ *Milliyet*, 09.01.1929, s.3.

Yüz seneden beri garpta hükümet işleri de başka şekiller almaya başlamıştır. Artık milletin millet tarafından ve millet için idare edilmesi esası hüküm sürmeğe başladı.

Milletin kendi kendisini idare etmesi, halk hükümetinin, cumhuriyetin idaresi için dünyanın işleri hakkında bir çok bilgilere ihtiyaç vardır. Bu bilgilerin anahtarı da okumak ve yazmaktır.

Gazi nasıl on sene evvel düşmanları vatan topraklarından atmak için milleti seferberliğe çağırdı ise şimdi de Türk yurdundan cahilliği atmak kaldırmak için seferberlik ilan etti. İşte Millet Mektepleri bunun için açıldı".⁹⁴

Millet Mektepleri'ne halk tarafından gösterilen alaka bakımından Bursa'nın ayrı bir yeri vardır. Bursa ülke genelinde İstanbul'dan sonra mektepler için en fazla kişinin başvurduğu şehirdir. Ankara'da Millet Mekteplerine başvuran sayısının 19.222, İzmir'de 40.935 olduğu göz önünde bulundurulursa, Bursa'da müracaat edenlerin 100.000'i geçkin olması gerçekten dikkate değerdir.⁹⁵ Bursa Milli Eğitim Müdürlüğünün bakanlığa gönderdiği, ildeki Millet Mektebi dershanesi, öğretmen ve öğrenci sayılarını içeren rapor bir hata olduğu düşünülerek tekrar

---

⁹⁴ Halk, sayı.1, 11.02.1929, s.4-5.

⁹⁵ Milliyet, 01.02.1929, s.3; Halk, sayı.2, 18.02.1929, s.3

istenmiş, yeni gelen rapor bu sayıların doğru olduğunu ortaya koymuştu. Bu rapora göre, Bursa ilinde açılan 1060 dersane başarıyla eğitime devam etmekte idi. İl genelinde 54.764'ü kadın, 47.647'si erkek olmak üzere 102.411 kişi müracaat etmiş ve bunlar devre devre okutulmaya başlanmıştı.⁹⁶

Yetkililerin işi sıkı tutması, halkın merakıyla birleşince ilk dönemlerde Millet Mekteplerindeki yoğunluk hayli fazla olmuştu. Açıldığı ilk devrede sadece İstanbul'da 2197 dersane açılmış ve bunlarda 35.100 iki aylık, 73.800 dört aylık olmak üzere 108.900 kişi okutulmuştu.⁹⁷

Halkın bu çabasının yanında öğretmenlerin gösterdiği olağanüstü çaba göz ardı edilemez. Bu öğretmenlerin hepsi de olağanüstü özveriyle çalışmışlardır. Bunlardan biri olan M. Adil Özder o döneme ait anılarını şöyle anlatır:

"Millet Mekteplerinin resmi şekliyle faaliyete geçtiği tarih, sanırım Aralık 1928 ayının son günleriydi. Ben, o tarihten bir süre önce (18 Ekim 1928'de) Çanakkale'nin Bayramiç kasabasında Zafer-i Milli Mektebi Muallimliğine atanmış, ilk görevi orada almıştım. Bana, o yıllarda yeni mezun öğretmenlere verilen değer ölçüsüyle yeni Türk Harfleriyle öğretim yapmak üzere birinci sınıf çocukları

⁹⁶ Cumhuriyet, 04.02.1929, s.3.

⁹⁷ Cumhuriyet, 05.02.1929, s.1.

yetiştirme görevi verildi. İbrahim Alaaddin (Gövsa) Bey'in " Sevimli Alfabesiyle" ğretime başladım."

Kasabada, Millet Mekteplerinin açılış törenleri davullu, zurnalı, şenlikli olmuştu. Bir süre sonra bana, gündüz alıřmalarımдан sonraki akşam üstü saatlerinde yirmi kadar köy imamı ve köy katibi efendilere yeni harflerle okuma-yazma öğretme görevi verildi. Bu kurs, her gün aynı saatlerde, bir ay sürdürüldü. Kursta uzun sakallı, gzllkl, altmışların üstünde hoca efendiler ve yine yaşlı köy katipleri vardı. Bir aylık sürede hepsi de yeni harflerle okuma-yazmayı başardılar.

Ondan sonra da, yine gündüzleri aynı saatlerde kasabanın ev hanımlarından bir gruba yeni harflerle okuma-yazma öğrettim. Bu çalışmalarımız da yirmi gün kadar sürdü. Bu hanımlar da, hoca ve katip efendiler gibi eski yazı ile okuyup yazmayı bildikleri için o süre içinde başarı gösterip yeniyi kolaylıkla öğrenmiş oldular.

Hanımların gündüz derslerinden ayrı olarak birde geceleri saat yirmi birlere kadar süren Millet Mektepleri gece dersaneleri vardı. Bu gece derslerini de bana verdirttiler. Memur ve aydınlar dışında, kasabanın her çeşit adamından (arabacı, hamal, aşçı çırağı, helvacı, mutaf, bezzaz, attar... v.b.) sayıları kırka yaklaşan yurttaşlar bu gece derslerine devam ettiler ve okuma-yazma öğrendiler.

İşte, biz de Büyük Atatürk'ün " Yeni Türk Harfleri Seferberliği"ne, o yıl üç ayrı dershanede böylece çalışarak katılmıştık. Birinci sınıftaki çocuklarım da altı ay içinde okuma-yazma öğrenmişlerdi.

Bir yıl sonra Çanakkale'den Anadolu'muzun kuzeydoğusunda ve Türkiye-Rusya devlet sınırlarınının tam kesiştiği noktadaki bir köye naklen atanmıştım. Oraya gittiğimde, Millet Mekteplerinin gece ve gündüz öğretimini yapan ve adına " Seyyar muallim" denilen genç bir ortaokul mezunu arkadaşımın, yeni harflerimizle okuma-yazma öğretmekte olduğunu gördüm. O köy, tamamıyla "Acara" ağzı yabancı bir dille konuşan yurttaşlarımızın yurduydu. Buna rağmen, Türkçe'yi pek az bilen köy hanımlarınının yeni harflerle birkaç ay içinde okuma-yazmayı öğrendiklerini hayretle görmüştük. Hatta, benim okuttuğum birinci sınıf çocuklar -ki, Türkçe konuşamaz, konuşulanları pek az anarlardı- dahi altı yedi ay içinde yeni yazımızla okuyup yazmayı pek güzel öğrenmişlerdi."⁹⁸

Millet Mektepleri'nin açılışının ikinci ayına girildiğinde bir köşe yazarı ülkedeki coşkuyla ilgili şu satırları kaleme almıştır:

"Bu yıl okumaya başlayan yüz binlerce Türk çocuğu sağdan yazılan Arap yazısını öğrenmemektedir. Geçmişle geleceği ayıran simsiyah perde her gün daha kesifleşiyor.

⁹⁸ M. Şakir Ülkütaşır, *Atatürk ve Harf Devrimi, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1973, s.41.*

Yirmi yıl bir milletin değil, bir neslin bile ömründe mühim bir şey değildir. Yirmi yıl sonra Türk milleti okur yazarlarının yüzde sekseni sağdan yazılan yazıyı tanımayacaktır. O zaman kendimiz de, kendi yaptığımız işe hayran kalacağız.

Hiçbir millet bu kadar az zamanda bu kadar esaslı bir inkılabı geniş izdihamların içine yerleştirdiğini söyleyerek övünemez. Kafaların içini, dışından daha kolay değiştiriyoruz.

Akdeniz ile Karadeniz ve Asya ile Avrupa arasında modern, milli ve kuvvetli bir devletin teessüs etmesini istemeyenlere karşı insanlığın inkişaf ve bahtiyarlığını isteyen bütün asil idealistler bizimle birlik olmuştur.

Yeni yazı mucizeli bir kanat vuruşu ile, yavaş yavaş uzaklaşmakta olduğumuz geçmişten bizi birdenbire ufuklar boyu uzağa fırlattı. Düşman propagandayı çıldırtan işte bu olmuştur. Şark suyunu bulandırmak için daha yıllarca vakitleri olduğunu zannedenler, "ya yeni yazının üstünden bir sene, iki sene geçerse" diye telaşlı olduğu kadar gülünç hamlelere koyuldular. İstanbul ve Anadolu, Türkiye'de ancak bir asır evvel hükmü geçen sokak şayiaları ile dolu. Yıllanmış müfsitlerin salgını içinden kesif Türk kalabalığının Millet Mekteplerine akını ne güzel tezat ve ne de güzel ders oldu.

Elimiz halkın nabzı üzerinden bir dakika çekilmemelidir. Hassas ve emin, bu son merhaleyi de aştıktan sonra başkalarını bırakınız, kendimizi biz bile tanımak da zorluk çekeceğiz. Yazı inkılabının ilk ay dönümünün bizdeki intibaları bunlar oldu".⁹⁹

Millet Mekteplerine isteyerek gidenler olduğu gibi, zorunlu olduğu için gidenler de vardı. Gerek yeni harflerle gerekse yeni yönetimle ilgili bir takım eleştirileri olan yazar ve aydınların yazıları, muhalif yayın organlarında yer alıyordu. Bu eleştiriler yeni harfleri öğrenmek istemeyenlere cesaret vermiş ve Millet Mekteplerine gitmeme gibi bir tepki ortaya koymalarına sebep olmuştu. Özellikle ikinci aydan itibaren bu devamsızlıklar çoğalmaya başlamıştı. Yetkililer, bu devamsızlıkları en aza indirmek için askeri ve inzibati tedbirler alıyordu:

"Millet Mekteplerine devam etmeyenler hakkında evamiri hükümete ademi riayet noktasında takibata başlanmıştır. Akşamları yapılan yoklamada gaybetleri tevdi edenlerin isimleri civar polis merkezlerine tevdi edilmektedir".¹⁰⁰

Millet Mekteplerine devamdan geri kalmanın yanında Arap harfleriyle eğitim yapmaya çalışanlar da vardı. Bu konuda da gereken yapılmış ve Arap harfleriyle gizli ya da açıktan

⁹⁹ Falih Rıfkı, "Ay Dönümü", Milliyet, 08.02.1929, s.1.

¹⁰⁰ Cumhuriyet, 16-18.02.1929, s.1; Milliyet, 31.01.1929, s.3.

eğitim vermeye çalışanlar hakkında gerekli yaptırımlar yürürlüğe konmuştur.¹⁰¹

Başbakan İsmet Paşa, Mustafa Necati'nin ölümünden sonra Milli Eğitim Bakanlığına da vekalet etmeye başlamıştı. Millet Mekteplerinin açılışının ikinci ayında öğretmenlere hitaben yaptığı konuşmada, yaptıklarının ne kadar zor ve yüce bir iş olduğundan bahsetmiş ve tecrübelerine dayanarak onlara yol göstermiştir. Öğretmen olarak, derslere katılan kişiler üzerinde doğrudan etkili olduklarını, bunun için de çok dikkatli davranmaları gerektiğini söylemiştir. Mektep ğretmenlerine gönderilen, "Türk Harflerinin Usul Tedrisi Risalesi"ni çok dikkatli okumalarını ve bu öğrencilerin birer yetişkin olduğunu unutmadan hareket etmelerini öğütlemiştir.¹⁰² çünkü bu insanlar çoğunluğu itibarıyla görmüş geirmş ve kişiliği oturmuş insanlardı. Öğretmenler daima yumuşak davranmalı ve dersleri, ilgilerini çekecek şekilde işlemeliydiler. Öğretmenlerin tek vazifesi bu insanlara okuma yazmayı öğretmek değildi. Nasıl oturulup, kalkılacağını, konuşulacağını öğretmek ve bu insanların dershanelere devamlılığını sağlamak da öğretmenin grevlerindendi.

¹⁰¹ TC. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 030.18.1.2/24.81.15(1) no'lu belgesi.

¹⁰² Milliyet, 04.02.1929, s.1.

Halk, daha doğrusu kitle eğitimi, Harf Devrimi'nin ilk amacıydı ve bu amaç Millet Mektepleri sayesinde gerçekleşiyordu.¹⁰³

İçlerinde azınlıkların da olduğu entelektüel bir kısım insanlar ısrarla Türkçe dışında başka dillerde yayınları, özellikle de Fransızca yayınları tercih ediyorlardı. Bu da yeni alfabeyi destekleyen aydınların ve devletin tepkisine neden oluyordu.¹⁰⁴ Bu tercihler yeni Türk harfleriyle çıkan gazetelerin tirajlarını düşürürken Fransızca çıkanların tirajlarında bir yükselmeye sebep olmuştur.¹⁰⁵

Halkın ilgi ve merakı, öğretmenlerin ve yetkililerin yoğun çabası sonucunda ilk dönemlerde büyük verim elde edilmiş ama zamanla bu korunamamıştır.

1936 yılına kadar Millet Mekteplerinin "A" ve "B" kurslarına devam ederek "Millet Mektebi Şahadetnamesi" alanların sayısı 2,546,051 idi. 1928-29 yıllarında dersane sayısı 20,489 idi. Bu sayı 1935-36 yıllarında 2274'e indi.¹⁰⁶

¹⁰³ Necdet Sakaoğlu, *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihi, İletişim Yayınları, İstanbul 1992, s.46.*

¹⁰⁴ *Hareket, 29.05.1929, s.4.*

¹⁰⁵ *Bilal N. Şimşir, a.g.e, s.227.*

¹⁰⁶ *Sami N. Özerdim, a.g.e., s.41.*

	KÖYLER			ŞEHİRLER			GENEL TOPLAM	
	ERKEK	KADIN	TOPLAM	ERKEK	KADIN	TOPLAM		
DERSHANE	A	22879	7952	30831	9244	4044	13288	44119
SAYISI	B	3672	958	4630	4204	1067	5271	9901
ÖĞRETMEN	A		3199	25121	8212	4761	12973	38094
SAYISI	B	2956	497	3453	3518	1623	5141	8594
KAYITLI ÖĞRENCİ	A	907317	458000	1365317	346859	244870	591729	1957047
SAYISI	B	119125	39069	158194	125743	64938	190681	348875
BELGE ALAN	A	447218	152968	600186	180548	123328	303876	904062
ÖĞRENCİ SAYISI	B	76106	22883	98989	81233	40634	121876	220856
BAŞARI ORANI %	A	49	33	44	52	50	51	46
	B	64	58	62	65	62	63	63
DIŞARDAN BELGE	A	25728	10876	36604	50413	10589	61002	97606
ALANLAR	B	2539	408	2947	19304	2376	21680	24627
BELGE ALANLAR	A	472946	163844	636790	230961	133915	364876	1001666
	B	78645	23291	101936	100538	43009	143547	245483

Millet Mektepleri Faaliyet İstatistiği(1928-1933), İstanbul 1936.

Ordu, geleneksel disiplin anlayışı sayesinde daha başarılı olmuştur. Orduda 1926 yılında terhis edilenlerin yüzde 17'si eski harflerle okuma-yazma bilirken, 1931'de terhis olanların yüzde 25'i, 1936'da ise terhis olanların yüzde 75'i yeni harflerle okuma-yazmayı biliyordu.¹⁰⁷

Okuma-yazma sorununun çözümü uzun süre sadece örgün eğitimle bulunmaya çalışılmıştır.¹⁰⁸

2.3-Millet Mekteplerinin İç Yapısı

Millet Mektepleri, Türkiye halkını okur yazar hale getirip ona hayat ve geçimini sağlayabileceği ana bilgileri kazandırmak maksadı ile meydana getirilmişti.¹⁰⁹

Millet Mekteplerinin genel oluşumu içinde sabit ve seyyar "A" ve "B" dershaneleri, halk okuma odaları ve köy yatı dershaneleri vardı.¹¹⁰

Sabit derslane, şehir, kasaba ve mektebi bulunan köylerde açılan Millet Mektebi dershanelerine denirdi. Seyyar derslane ise mektepsiz köylere bir devre için

¹⁰⁷ Necdet Sakaoğlu, a.g.e., s.48.

¹⁰⁸ Cumhuriyet Döneminde Eğitim, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1983, s.481.

¹⁰⁹ M.M.T, madde 1.

¹¹⁰ A.g.t, madde 2.

öğretmen gönderilerek oluşturulan Millet Mektebi dershanelerine deniyordu.¹¹¹

Halk okuma odaları, yurttaşların öğrendikleri okuma-yazmayı unutmamaları için 1930 yılından itibaren açılmaya başlanmıştı. Halk okuma odalarının kılavuzunda amacı şöyle açıklanıyordu:

"Millet Mektepleri örgütünün gerçek meyvelerini verebilmesi için yalnız okutup yazdırmak yeterli değildir. Okumak ve yazmak yaşamda düşünce eğitimi ve kültür için ancak bir araçtır. Türkiye halkını ümmilikten kurtarmak için harcamakta olduğumuz kutsal emeğin gerçek başarısı, halka okumayı sevdirdiğimiz zaman anlaşılacaktır. Millet mekteplerinde okuttuğumuz kadın ve erkek vatandaşlarımız, alfabe ve kıraat kitabı sayfalarından sonra kendilerini ilgilendiren bilgileri ve yurttaşlık hak ve ödevlerini öğrendikleri zamandır ki, mutlu, aydın vatandaşlar yaratma mutluluğunu duyacağız. İşte bu amaca doğru atılmış olan ilk adım okuma odaları örgütüdür."¹¹²

Okuma odalarının sayısı 1936 yılında 500'e ulaşmıştı. Ancak daha sonraki yıllarda, okuma odalarına gereken önem verilmemiş ve oda sayısında düşme olmuştur. Bu odalara

---

¹¹¹ A.g.t, madde 3.

¹¹² M. Rauf İnan, "Atatürk Devrimleri ve Yazı Değişimi, Yazı Devrimi", Yazı Devrimi, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1979, s.57.

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından çeşitli gazete, dergi ve kitaplar sağlanmıştır.¹¹³

Sabit ve seyyar "A" dershanelerinde, hiç okuma-yazma bilmeyenler ile eski harflerle okuma-yazmayı bilenler bulunurdu. Bu dershanelerde eğitim her senenin 1 Kasımında başlayıp Şubat sonunda bitmek üzere dört ay sürerdi.¹¹⁴

Sabit ve seyyar "B" dershanelerinde ise, "A" dershanesini bitirmiş olanlarla yeni alfabeyi bilenler bulunurdu. Bu dershanelerde de eğitim, Kasım başında başlamak ve Şubat ayı sonunda bitmek üzere dört aydı.¹¹⁵ Millet mektepleri yalnız okuma yazmayı öğretmekle kalmıyor, vatandaşlara basit hesap ve sağlık bilgileri veriyor, geçimlerini nasıl sağlayacaklarını ve iyi bir vatandaşın nasıl olacağını öğretiyordu.¹¹⁶

Millet Mekteplerine gitmekle zorunlu olanlar 16-45 yaş arası kadın ve erkeklerle sınırlandırılmıştı.¹¹⁷

Kadın ve erkek her Türk vatandaşı Millet Mektepleri teşkilatının yardımcı uzuvları ve talebesiydi. Örgütün

---

¹¹³ Cumhuriyet Döneminde Eğitim, s.482.

¹¹⁴ M.M.T, madde 4.

¹¹⁵ A.g.t, madde 5.

¹¹⁶ İlhan Başöz, Howard E.Wilson, a.g.e., s.119.

¹¹⁷ M.M.T, madde 7.

genel başkanı ve baş öğretmeni Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Atatürk idi. Diğer başkanlar ise Büyük Millet Meclisi Reisi, Başbakan, Bakanlar, Genel Kurmay Başkanı ve Halk partisi genel sekreteriydi. Millet mekteplerinin yönetim ve denetimi tümüyle milli eğitim müdürlüklerine bağlı idi. İllerde Millet Mekteplerinin dershanelerin bulunması, bunların açılışının yapılması ve takipçiliği, idareciliği valilerin göreviydi. Bunun yanında bu dershanelere öğretmen bulma, dershanelerin cinsini belirleme (A ve B) ve istenilen doğrultuda emirler dahilinde eğitimi sağlama işi ise Milli Eğitime aitti.¹¹⁸

İllerde, "Millet Mektebi Vilayet Heyeti" adı verilen özel bir kurul, il sınırları içindeki bütün Millet Mekteplerinden sorumluydu. Bu heyeti şu kişiler oluşturuyordu: Vali (başkan), Milli Eğitim Müdürü (heyetin genel katibi), İl meclis üyelerinden bir kişi, Halk partisi mutemedi, Belediye başkanı ve Türk ocağı başkanı. Bu heyet isterse karar verme ve işleri yürütme görevlerini Vali, Milli Eğitim müdürü ve Halk Partisi mutemedine bırakabilirdi.¹¹⁹

Millet Mektepleri Vilayet Heyeti'nin görevleri şunlardır:

a-) Her sene azami derecede vatandaşı okutabilecek kadar bütçeyi Valiliğin genel bütçesinden ayırmak.

¹¹⁸ A.g.t, madde 8-9-10-11-12-13.

¹¹⁹ A.g.t, madde 15.

b-) Millet Mektepleri için yer bulmak, gerekli ihtiyaçları gidermek. Ayrıca eğitim için gerekli araçları temin etmek.

c-) Talimatnameye uygun olarak vatandaşların devamlılığını sağlamak.

d-) Millet Mekteplerinde okutulacak kitaplar ve diğer neşriyatı zamanında bulup, halka ulaştırmak.

e-) Şehir, kasaba ve köylerdeki devlete ait yerlerde veya halk için çalışan müesseselerin yerlerinde (Türk ocağı, Halk Partisi gibi.) halk okuma odaları oluşturup, temizlemek ve gerekli yayınları koymak yoluyla halkın kullanımına sunmak.

f-) Halk Partisi ve Türk Ocağı gibi vatan için çalışan müesseseleri yapabilecekleri yardıma göre bir programa tabi tutmak.

g-) Gerekli olacak para için bu hayır kurumlarından veya fertlerden yardım almak.

---

h-) Mali durumun el verdiği ölçüde her il ve kaza merkezinde veya uygun görülecek yerlere köy yatı mektebi açmak ve idare etmek.¹²⁰

Millet Mekteplerinin yapısı ve eğitimi, genel eğitimle bağlantılıydı. İlkokul bulunan her yerde öğretmen sayısı kadar Millet Mektebi açılacaktı. Dershaneler kadın ve erkek ayrı veya karma olmak üzere üç çeşit olabilirdi. Dersler Cuma günü haricinde her gün bir saat olmak üzere haftada altı saattti. Fakat mahalli şartlara göre bu daha az günde daha fazla saat şekline dönüşebilirdi. Bir günlük ders saati kesinlikle ikiyi geçmemeliydi. Ders saatlerini mahalli idare heyeti belirliyordu.¹²¹

Eğitimini tamamlayanlar sınava tabi olunur, Başarılı olanlara mezuniyet belgesi verilirdi.¹²² Başarısız olanlar ise bir sonraki devreye katılırlardı.

Bu dershaneleri normal bitirenlere birer diploma, iyi derece ile bitirenlere birer Anayasa, her iki dershaneyi de bitirenlere çeşitli hediyeler verildi; ticaret, ziraat ve sanayi kurslarına tercihen alındılar.¹²³

---

¹²⁰ A.g.t, madde 17.

¹²¹ A.g.t, madde 6-24-26-27.

¹²² A.g.t, madde 31.

¹²³ Mustafa Ergün, a.g.e, s.127.

Açılış günlerinde konserlerle, nutuklarla halk büyük meydanlara toplanmalı ve her yer bayraklarla donatılmalı, bu şekilde halkın ilgisi çekilmeliydi.¹²⁴

Mektebi olmayan köylere gönderilen öğretmenlere seyyar muallim denmekteydi. Seyyar muallimler, köylerde öğleden evvel yaşları 12-16 arasında bulunanları, öğleden sonra ise 16-45 arasında bulunanları okuturlardı. Seyyar muallim olarak gönderilecek olan kişiler kadro fazlası olan öğretmenlerden seçilirdi. Eğer bunlar yeterli gelmezse öğretmen olma yetkinliğine sahip aydın insanlardan seçilirdi. Eğer aydınlardan seçilirse bunlar bir sınava tabii olduktan sonra ancak atanabilirlerdi.¹²⁵

En ufak yerleşim biriminden en büyüğüne kadar her birimin kendi Millet Mektepleri idare heyeti vardı. Bu heyetler masraflar da dahil olmak üzere dersanelerin her şeyinden sorumlu idi. Küçükten büyüğe doğru herkes bir üstüne karşı da sorumluydu. Örgüt idari bölgeler gibi il, ilçe, bucak, köy olmak üzere bölünmüştü.

Belediyeler, bankalar, demiryolu ve liman işletmeleri gibi kurumlar kendi çalışanlarını okutmakla yükümlüydüler. Aynı şekilde hapishanelerde altı aydan fazla mahkumiyeti olanlara; yirmiden fazla işçi çalıştıran şirket fabrika gibi yerler de kendi çalışanlarına okuma-yazmayı öğretmekle

---

¹²⁴ M.M.T, madde 29.

¹²⁵ A.g.t, madde 36-37-38.

yükümlüydü.¹²⁶ Ayrıca devlet hizmetinde görev alan herkesin bu dersanelerden belge alması zorunluydu.¹²⁷

Herhangi bir şikayeti olmadan Millet Mekteplerine gitmeyenler için gerekli cezaların verileceği belirtilmişti. Ayrıca Millet Mekteplerinden şahadetname alamayan mazeretsiz kişiler herhangi bir devlet görevi alamayacaklardı.¹²⁸

Millet Mektebi sınavlarına girebilmek için 2/3 devam mecburiyeti vardı.¹²⁹ Bu durum eski harflerle okuma yazmayı bilenleri etkilemiyordu çünkü o kişiler ayrı bir sınava tabii tutuluyorlardı.

Millet Mekteplerindeki haftalık altı saatlik dersin iki saati kıraat ve dilbilgisi, iki saat hesap ve ölçüler, bir saat sağlık bilgisi ve bir saat de yurt bilgisiydi. Yurt bilgisi dersinde özellikle milli tarih ve coğrafya üzerinde fazlaca duruluyordu.¹³⁰

2.4-Köy Yatı Dersaneleri

¹²⁶ A.g.t, madde 45-46-47.

¹²⁷ Mustafa Ergün, a.g.e, s.130.

¹²⁸ M.M.T, madde 49-50.

¹²⁹ Mustafa Ergün, a.g.e, s.130

¹³⁰ M.M.T, Maarif Memurlarının Vazifeleri Bölümü, madde 15.

Millet Mektepleri çatısı altında olan köy yatı dershaneleri biraz daha farklı bir konumdaydı. Eğitimin henüz gitmediği okulsuz köylerin çocukları geri gönderilmek üzere alınır ve Millet Mektepleri talimatnamesine uygun olarak eğitim verilirdi. Bu okullar yatılı olduğu için böyle isimlendirilmişti. Maddi giderini temin edebilecek durumda olan vilayetler, vilayet merkeziyle mümkünse her kaza merkezinde birer köy yatı dershanesi açmak zorundaydı. Buralara alınacak çocuklar, okulsuz köylerden, 12-18 yaş arasında sağlıklı ve zeki çocuklardı.¹³¹ Bu dershanelere alınacak çocuklar ilk okul müfettişlerinin kendi görev alanları dahilinde sene boyunca yaptıkları teftiş seyahatleri esnasında belirleniyor ve derslerin başlayacağı 1 Kasımdan bir hafta önce gelerek gözlem altına alınıyorlardı. Bu bir hafta boyunca çocuklar ikinci bir elemenden geçiriliyor ve olumsuz bulunanlar köylerine geri gönderiliyorlardı.¹³²

Eğitim, Köy Yatı dershanelerinde Millet Mekteplerinden farklı olarak 1 Kasımda başlayıp Nisan ayı sonunda bitmek üzere altı aydı.¹³³

Bir köy yatı dershanesi en az yirmi öğrenciyle açılabilirdi. Bir devrede okutulacak öğrenci sayısı kırkı geçer fakat altmışı bulmazsa kırk öğrenciye bir dersane açılıyor diğerleri bir sonraki devreye

¹³¹ A.g.t, Köy Yatı Dershaneleri bölümü, madde 1-2-3.

¹³² A.g.b, madde 6.

¹³³ A.g.b, madde 4.

bırakılıyordu. Eğer bu sayı altmışı geçerse ve mali durum el verirse iki derslane açılıyordu.¹³⁴

İl eğitim idareleri, il dahilinde köy yatı dershanesi açılmışsa, bu dershanelerin şubeleri adedince öğretmeni ilk okul öğretmenlerinden belirleyip buralara göndermekle yükümlüydüler. Ayrıca buralarda idari işleri yürütmek üzere bir müdür görevlendiriliyordu.¹³⁵

Bu dershaneler yatılı oldukları için sağlığa büyük önem veriliyordu. Derslane öğrencileri her gün hükümet veya belediye doktorları tarafından muayene ediliyordu.¹³⁶

Köy yatı dershaneleri buldukları bölgenin Millet mektepleri idare heyetine bağlıydılar.¹³⁷

Köy yatı dershanelerinin ihtiyaçlarını karşılamak için bir bütçe oluşturulmuştu. Bu bütçeyi oluşturmak için şu kaynaklardan faydalanılıyordu:

a)Halk Fırkasının, Türk ocağının, mahalli ticaret ve ziraat odalarının verecekleri yardım

b)Mahalli belediyelerden yapılacak yardım

---

¹³⁴ A.g.b, madde 5.

¹³⁵ A.g.b, madde 7.

¹³⁶ A.g.b, madde 8.

¹³⁷ A.g.b, madde 12.

c) İl özel bütçesinden ayrılacak olan yardım¹³⁸.

2.5- Millet Mekteplerinin Ders Kitapları

Millet Mekteplerinde çeşitli kitaplardan faydalanılıyordu. İlk başta yeni alfabeyi çözmek üzerine okuma parçaları bulunan kitaplar okunurdu. Daha sonrasında ise vatan, sağlık ve toplumsal davranışlardan bahseden kitaplar okunurdu.

2.5.1- Millet Mektepleri Alfabesi

Millet Mekteplerinde ilk okutulan eserdir. Sabri Cemil Yalkut tarafından hazırlanmıştır. Yeni alfabeyi tanıtmaktadır.¹³⁹

2.5.2- Millet Mektepleri Kıraatı

---

¹³⁸ A.g.b, madde 10.

¹³⁹ Sabri Cemil Yalkut, Millet Mektepleri Alfabesi, İkday Basımevi, İstanbul 1929.

Yeni harfleri çözmeye başlayanların ilk okumaya başladıkları kitaptır. İçinde basit okuma parçaları vardır. Sabri Cemil Yalkut tarafından hazırlanmıştır.¹⁴⁰

2.5.3- Millet Mektepleri Sağlık Bilgisi

Dr. Muhittin Celal tarafından Millet Mektepleri ve Halk dershaneleri için hazırlanan kitapta sağlıkla alakalı ayrıntılı bilgiler vardır. Kitabın içeriğini şunlar oluşturur:

İç organlar

Kemikler, Vücut yapısı

Dişler, mide, sindirim

Kan dolaşımı, alyuvar - akyuvar

Vücut hastalıkları ve rahatsızlıklar

Beyin - duygular

Hava, su, gıda

Yeme-içme adabı

İçkinin zararları

Hastalıkların tanımı

Giyinme şartları

Çocuk bakımı

Acil yardım¹⁴¹

¹⁴⁰ Sabri Cemil Yalkut, *Millet Mektepleri Kıraati, İkdây Basımevi, İstanbul 1929.*

2.5.4- Yurt Bilgisi

Amacı, öğrenciye vatan, millet, vatandaşlık, hak ve vazifeleri hakkında bir vatandaşın bilmesi lazım olan asgari bilgiyi kazandırmaktır. Kitap, Türk bayrağı, Türk bayrağının dalgalandığı yerler, Türkiye'nin hudutları, Türkler, nüfusumuz, Türk milletinin eskiliği, eski Türk devletleri, Yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu, Sultanlar istibdadının neticeleri, Büyük Harp, Türkiye'nin düşmanları tarafından istilasası, İstiklal savaşı, Büyük Gazi'nin hizmetleri, Türk istiklal ve hürriyeti, Teşkilatı Esasiye'nin maddeleri, Büyük Millet Meclisi, Meb'us seçimi, Cumhurbaşkanı, Başbakan, Bakanlar, İller ve kazalar, belediye teşkilatı ve meclisi umumi, belediye seçimleri, vergiler, askerlik, mahkemeler, Dilekçe verme, Türk Milli bayramları ve manaları konularını içermektedir.¹⁴²

Çeşitli şiirlerin de yer aldığı kitapta ağırlıklı olarak vatan sevgisi ele alınmaktadır:

" Her türlü sıkıntı, her türlü mihnet ve ıstırap bir Türkü vatanından asla soğutamaz. Vatanın her türlü cefalarına, mihnetlerine hatta haksızlığına bile katlanır,

¹⁴¹ Muhittin Celal, *Millet Mektepleri ile Halk Dershanelerine Mahsus Sağlık Bilgisi, Tefeyyüz Kütüphanesi, İstanbul 1930.*

¹⁴² İbrahim Hilmi, *Millet Mekteplerine Mahsus Yurt Bilgisi, Marifet Matbaası, İstanbul 1931, s.2.*

ne olsa doğduğu yeri sevmekte bir zevk duyar. Bilir ki doğduğu yerden, ana vatandan ayrı düşmüş gurbettede bir adam daima düşünceli ve kederlidir. O hep doğduğu, büyüdüğü ana vatani anar, bir an evvel buraya kavuşmayı ister".¹⁴³

Ders kitapları içinde en kapsamlısı ve en önemlisidir. Kitaptaki konular dikkatle seçilmiştir. Türk kimliği üzerinde durulmuş ve Türklerin dünyadaki milletler içinde önemli bir yere sahip olduğu sıkça işlenmiştir.

SONUÇ

Yeni harfleri bütün Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına öğretme düşüncesiyle ortaya atılan Millet Mekteplerinden istenilen sonuç alınamamıştır. İstenilen sonucun alınamamasının en önemli sebebinin Atatürk'ün çevresindekilerin O'nun tam olarak ne istediğini anlayamaması ve O'nun kadar bunun gerçekleşeceğine inanmamaları olduğunu görüyoruz. Belki O'nu biraz olsun anlamış biri olarak Maarif Vekili Mustafa Necati'yi görebiliriz.

Harf Devriminin ve Millet Mekteplerinin ilk sonuçlarını alamadan ölen ve ereği bütün çocukların okula

---

¹⁴³ A.g.e, s.9.

gittiği, bütün köylerinde okul ve öğretmen bulunan bir ülke olan Mustafa Necati yaşasaydı, belki her yurttaşın okur-yazar olması için önlemler alınırdı. Atatürk'ün halkçılık ilkesini en doğru anlayan ve o yönde en doğru ve büyük adımları atan Mustafa Necati olmuştur, Milli Eğitim onun yerini bir daha dolduramamıştır.¹⁴⁴

1933'te ve sonraki yıllarda birçok ilk okul öğretmeni, yaşlılık dolayısıyla emekliye ayrılmıştır. Bu da 1935 ve sonrasında Millet Mekteplerinin sayıca azalmasına sebep olmuştur.¹⁴⁵

İstenilen sonuçların alınamamasında 1929'da ortaya çıkan dünya ekonomik bunalımının etkisi de göz ardı edilemez. Ülke, uzun yıllar süren savaşıardan kısa bir süre sonra 1929 dünya ekonomik bunalımına girmiştir. Henüz ekonomik olarak düzluğe çıkamayan devletin, büyük maddi gideri olan eğitime çok fazla destek olması mümkün değildi. Bu sebeplerden dolayı Millet Mektepleri giderlerinin bir kısmı farklı kaynaklarla giderilmeye çalışılmıştır.

Bütün olumsuzluklara rağmen, o günün şartlarında bir buçuk milyona yakın insanın okur-yazar yapılması hiç de küçümsenecek bir sonuç değildir.

---

¹⁴⁴ Necdet Sakaoğlu, a.g.e, s.49.

¹⁴⁵ M. Rauf İnan, a.g.m, s.60.

KAYNAKÇA

A. ARŞİVLER

TC Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

B. GAZETELER ve DERGİLER

Cumhuriyet Gazetesi

Halk Dergisi, Devlet Matbaası, İstanbul 1929.

Hareket Gazetesi

İdare Dergisi, Devlet Matbaası, Ankara 1928.

İkdam Gazetesi

Milliyet Gazetesi

Vakit Gazetesi

C. KİTAPLAR, MAKALELER

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Cilt 1, T.İ.T. Enstitüsü
Yayınları, Ankara 1961.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Cilt 2, Türk Tarih Kurumu
Basımevi, Ankara 1989.

Başöz, İlhan- Wilson, E.Howard, Türkiye Cumhuriyeti'nde
Eğitim ve Atatürk, Dost Yayınları,
Ankara 1968.

Bayur, Yusuf Hikmet, "Cumhuriyet Devrinde Atatürk'ün
Önderliğinde Harf Devrimi", *Harf
Devrimi'nin 50.Yılı Sempozyumu*, Türk
Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1991.

Celal, Muhittin, Millet Mektepleri İle Halk
Dershanelerine Mahsus Sağlık Bilgisi,
Tefeyyüz Kütüphanesi, İstanbul 1930.

Cumhuriyet Döneminde Eğitim, Milli Eğitim Bakanlığı
Basımevi, İstanbul 1983.

Ergün, Mustafa, Atatürk Devri Türk Eğitimi, Ocak
Yayınları, Ankara 1997.

Eugene, Pttard, A La Memoire d' Atatürk, *Belleten*, Türk
Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1991.

- Hilmi, İbrahim, Millet Mekteplerine ve Halka Mahsus Yurt Bilgisi, Marifet Matbaası, İstanbul 1931.
- İlgürel, Mücteba, "Millet Mektepleri", *Doğumunun 100.yılında Atatürk'e Armağan*, ayrı basım, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul 1981.
- İnan, M. Rauf, "Atatürk Devrimleri ve Yazı Değişimi, Yazı Devrimi", *Yazı Devrimi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1979.
- Kansu, Mazhar Müfit, Erzurum'dan Ölümüne Atatürk'le Beraber, Cilt 1, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1968.
- Kocabaşoğlu, Uygur, "Harf Devriminin Eğitim ve Kültür Yaşamımız Üzerindeki Kimi Etkilerine Değin Gözlemler", *Harf Devriminin 50.Yılı Sempozyumu*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1991.
- Millet Mektepleri Talimatnamesi, Ankara 1929.
- Millet Mektepleri Faaliyet istatistiği, İstanbul 1936.

- Mumcu, Ahmet, "Yazı Devrimi 70 Yaşında", *Bütün Dünya*, Ağustos 1998.
- Nadi, Yunus, "Tarihi Bir Gün", *Cumhuriyet*, İstanbul 1929.
- Özerdim, N. Sami, Yazı Devriminin Öyküsü, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1978.
- , "Yazı Devrimini Kavrayamayanlar", *Yazı Devrimi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1979.
- Rıfkı, Falih, "Ay Dönümü", *Milliyet*, İstanbul 1929.
- Sakaoğlu, Necdet, Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihi, İletişim Yayınları, İstanbul 1992.
- Şimşir, N. Bilal, Türk Yazı Devrimi, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1992.
- Turan, Şerafettin, Türk Kültür Tarihi, Bilgi Yayınları, Ankara 1990.
- Ülkütaşır, M. Şakir, Atatürk ve Harf Devrimi, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1973.

Yalkut, Sabri Cemil, Millet Mektepleri Alfabetesi, İkdai
Basımevi, İstanbul 1929.

,Millet Mektepleri Kıraatı, İkdai
Basımevi, İstanbul 1929.

Yazır, Mahmud Bedreddin, Kalem Güzeli, Diyanet İşleri
Bakanlığı Yayınları, Ankara 1981.

EKLER

EK-1

<p>T. C. BAŞVEKÂLET MÜHÜRÜNDEN Şube: Sayı: 132/37</p>		<p>T. C. BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ</p>	
KARARNAME			
<p>Arap harfleriyle tedrisat yapmak için gizli veya aleni ders-hane açanlara dair tanzim olunan merbut talimatnamenin mer'iyete k-vaz'atı Maarif Vekâletinin 21/7/1931 tarih ve 1750 numaralı teske-resiyle yapılan teklifi üzerine İora Vekilleri Heyetinin 23/12/1931 tarihli i'timanda tasvip ve kabul olmuştur.</p>			
23/12/1931			
ME'S İCUMHUR			
<i>Gazi M. Kemali</i>			
B. V.	Ad. V.	M. M. V.	
<i>[Signature]</i>	<i>[Signature]</i>	<i>[Signature]</i>	
Da. V.	Ha. V.	a. V.	
<i>[Signature]</i>	<i>[Signature]</i>	<i>[Signature]</i>	
ME. V.	Na. V.	İ. V.	S. İ. M. V.
<i>[Signature]</i>	<i>[Signature]</i>	<i>[Signature]</i>	<i>[Signature]</i>

Arap harfleriyle eğitim yapmak isteyenler hakkındaki 23 Aralık 1931 tarihli arşiv belgesi.

T.C. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 030.18.01.24.81.15.

EK-2

Türkiye Cumhuriyeti BASVURKALET Nezmet müdürlüğü Şube ..... Sayı 2548...		T.C. BASBAKANLIK CUMHURİYET ARŞIVI	
KARARNAME			
<p>Yeni harflerin tamimi faaliyetini tanzim etmek üzere İstanbulda tesis olunan (İrsalât Bürosu) na ait merbut kadromun tatbiki , Maarif vekâletinin 18/12/928 tarih ve 12739 numaralı tevkâresile yapılan teklifi ve Maliye vekâletinin 31/12/928 tarih ve 15169/235 numaralı mütalâsanamesi üzerine İora vekilleri Heyetinin 3/1/929 tarihli iqtimaunda tasvip ve kabul olmuştur .</p> <p style="text-align: center;">3/1/929</p> <p style="text-align: center;">HEİSİGÜMÜR</p> <p style="text-align: center;"><i>Gazi M. Kemal</i></p>			
M.M.V.	Ad.V.	Es.V.	
<i>M. Kemal</i>	<i>M. Kemal</i>	<i>M. Kemal</i>	
Ma.V.	Ha.V.	Da.V.	
<i>S. Sarıca</i>	<i>S. Rıza</i>	<i>S. Rıza</i>	
S.İ.H.V.	İk.V.	No.V.	Ma.V.Y.
<i>H. Rıza</i>	<i>M. Rıza</i>	<i>P. Rıza</i>	<i>M. Kemal</i>

Yeni harflerin tanıtımıyla ilgili 3 Ocak 1929 tarihli arşiv belgesi.

T.C. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi 030.18.01.1.11.28.

EK-3

T.C. BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ		
Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Müvazzat Müdürlüğü		
İş No 6647		Karar No
<p>Lisansımızda kesin harflerinin idare ve inkâr-ı tasdikini düşürmek ve hak-ı ingâr ve imzâcılara bütçe ve mevduat Hâk. Hey'eti mezarından tesviye olmak üzere İsmail Meh'âz Bahîr Hîba, Mardin Meh'âz Ya'kub Ebdî, Harakisa Meh'âz Mîyon Eref ve Hâk. Hey'etinde mu'avinî Bahîr Hîba ve Hîba Hâk. Hey'etinde mu'avinî İsmail Hîba ve mu'avinîlerden Hâk. Hey'et ve Harakisa mu'avinîlerinden İbrahim Garaî ve ta'îm ve Terbiye Hâk. Hey'etinde Hîba ve ta'îm İsmail Hîba'dan ibaret bir hey'etin teşkili, ta'îm Hey'et-i Câmîyesinin 20-5-283 tarih ve 1224 numuru tekrarıyla vaktîden teklifi üzerine, İsmail Hîba Hey'etinin 23 Mayıs 1928 tarih- li toplantısında tasvib ve kabul olunmuştur.</p>		
		23 Mayıs 1928
		Reisidir Gazi M. Koca
Başbakan İsmet	Aliyye Vekili M. Ebad	Müvazzat-ı Milliyye Vekili M. Abdülhalik
Milliyye Vekili S. Şakir	Harakisa Vekili Dr. E. Hîba	Maliyye Vekili S. Şakir
Ya'îm Vekili M. Macîl	Mafîze Vekili Bahîr	İhtisâs Vekili M. Bahîr
İst. ve Husû. İst. Vekili Dr. Bahîr		

Yeni alfabe üzerinde çalışma yapacak heyetle ilgili 23 Mayıs 1928 tarihli arşiv belgesi.

T.C. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi 030.18.01.029.32.20.

EK-4

T.C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

Türkiye Cumhuriyeti
BAŞBAKANLIK
Müamele Müdürlüğü
No: 9753

Kararname

Türk harflerinin kabulünden önce Vakıflar men ve hesabına bastırılarak astılsayın kalmış olan kitap ve mecmua ve risalelerin tasfiyesiyle bunlardan yüksek bir ilim kaynağı olanların veya mirasat x kitabı olabilecek mahiyette bulunmalarını umumî kütüphanelere tevzi ve diğerlerinin menâkhet haricine sevz veya kasarak satılacak sureti- le ortadan kaldırılması ve tasfiye edilecek kitap bedelleri tutarının ait olduğu tahsisatlerden imna ve mahakkamın ionusu hakkında bir x kurum lâyhinesi ihbarı , Esarif Vakıflarının 24/7/1930 tarih ve 1949 numaralı tekerenüyle yapılan teklifi üzerine İora Vekilleri Heyeti- nin 24/7/1930 tarihli içtimsında tasvip ve kabul olmuştur .

24/7/1930

REİSİCUMHUR

Gazi M. Mansur

B. V. *İsmail* Ad. V. *M. Z. H.* M. M. V. *M. M. V.*

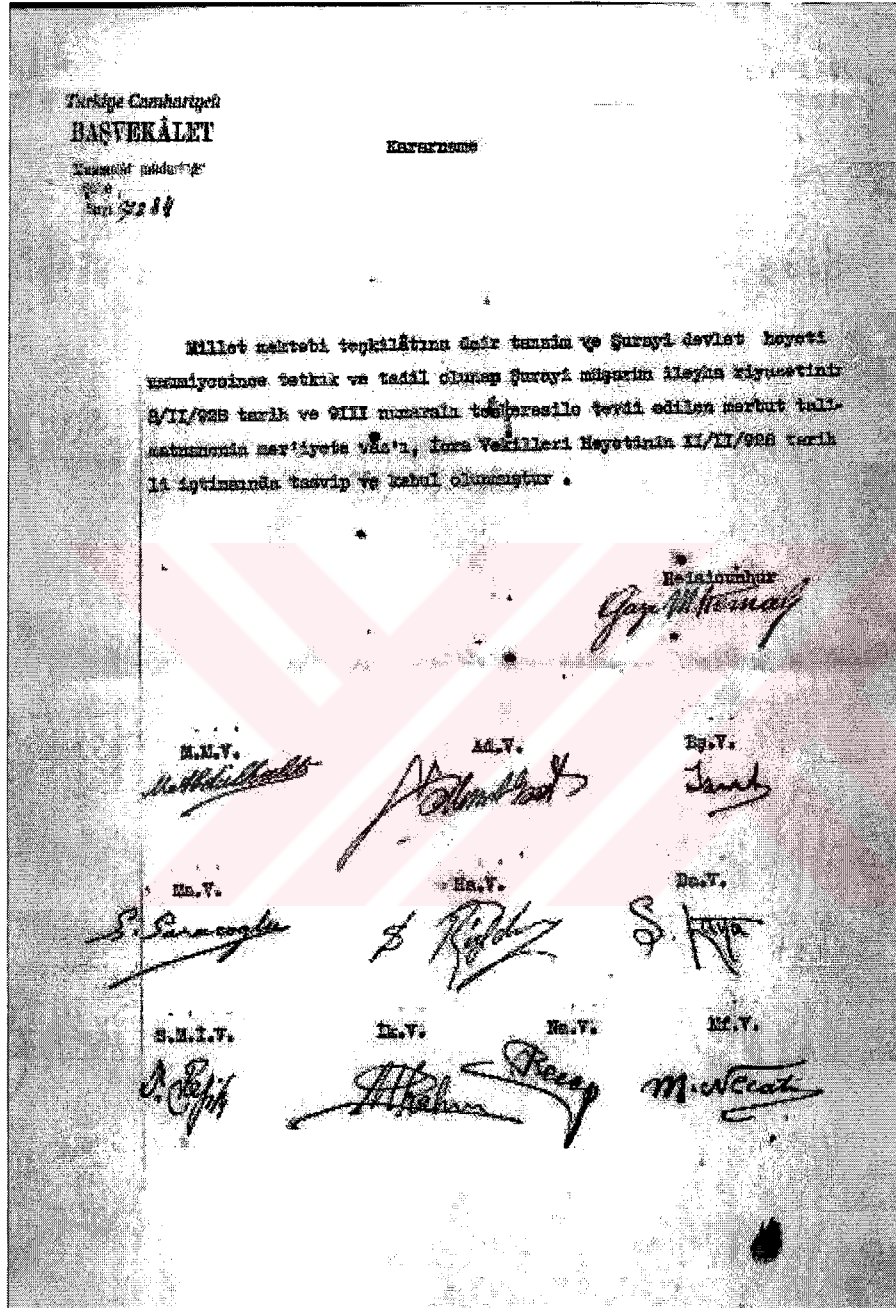
D. V. *S. K. H.* Ha. V. *S. I. P.* Ma. V. *İsmail*

Ek. V. *Canal* Na. V. *Rey* İk. V. *S. I. M. V.* S. I. M. V. *S. I. M. V.*

Yeni alfabenin kabulünden sonra eski harflerle basılmış eserlerin ortadan kaldırılmasıyla ilgili 24 Temmuz 1930 tarihli arşiv belgesi.

T.C. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi 030.18.01.13.51.18.

EK-5

Millet Mektepleri için hazırlanan ilk talimatname ile ilgili 11 Aralık 1929 tarihli arşiv belgesi.

T.C. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi 030.18.01.1.1.13.

EK-6

T.C. BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ

Kararname

T.C. Cumhurbaşkanlığı
Müvazzaf Meclisi
22/9/1929

Millet mektepleri talimatnamesinin bir senelik tecrübeğe göre tadil edilen yeni gökline ait olmak üzere hazırlanan mevcut talimatnamenin tarihine Maarif Vekâletinin 334 numaralı tekerlemeyle yapılan teklifi Maarif İcra Vekilleri Heyetinin 22/9/1929 tarihinde iktisadında kabul edilmiştir .

RESİDÜSÜM

Gazi M. Kemal

B. V. *[Signature]*

Ad. V. *[Signature]*
İktisadî Vekâlet

M. M. V. *[Signature]*

B. V. *[Signature]*

Ma. V. *[Signature]*

İ. V. *[Signature]*
İktisadî Vekâlet

M. V. *[Signature]*

Ma. V. *[Signature]*

İ. V. *[Signature]*

S. M. V. *[Signature]*

Millet Mekteplerinin birinci yılının sonunda hazırlanan yeni talimatname ile ilgili 22 Eylül 1929 tarihli arşiv belgesi.

T.C. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi 030.18.01.5.48.16.

EK-7

T.C. BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ

Türkiye Cumhuriyeti
BASKIHALET
Kısmet müdürlüğü
Sayı 2502

KARARNAME

Millet mektepleri için idareharcamalarının Kaarif Kısmi tasarruflarından başka kısmen müyyen id ve diğerlerine bahrat tahsis edilmiş olan kırsal varidatından da sarfiyat toran. Kaarif vakıflarında 19'arına atfen Dahiliye vekaletininin 26/12/1928 tarih ve 13204 929 imaretili tekerensile yapılan teklifi usulüne işare vekillleri Bevetininin 26/12/1928 tarihli itirarında tasvip ve kabul olmuştur.

26/12/1928

Kazım Karabekir

Kazım Karabekir

M.M.V. *M. K.* M.V. *M. K.* M.V. *M. K.*

M.V. *M. K.* M.V. *M. K.* M.V. *M. K.*

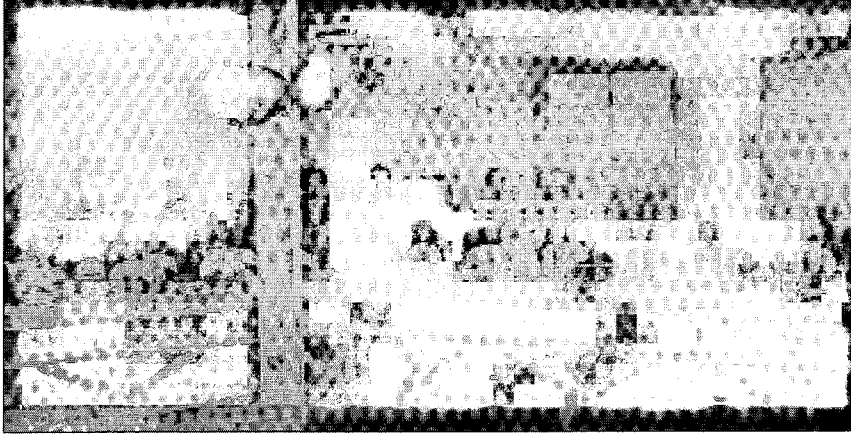
S.S.M.V. *M. K.* M.V. *M. K.* M.V. *M. K.*

Millet Mekteplerinin harcamalarıyla ilgili 26 Aralık 1928 tarihli arşiv belgesi.

T.C. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi 030.18.01.1.11.11.

EK-8

Tekirdağ Köy Yatı Dershane Yemekhanesi.

Halk, yıl 2, sayı 60, sy.4.

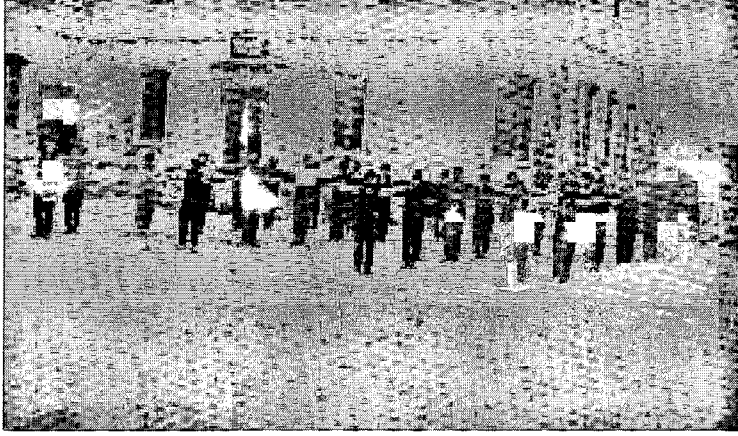
EK-9

Tekirdağ Köy Yatı Dershane dersliği.

Halk, yıl 2, sayı 60, sy.4.

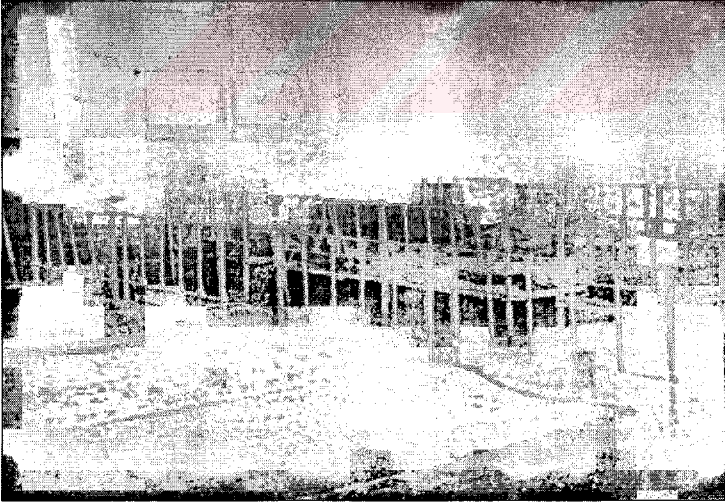
EK-10

Tekirdağ Köy Yatı Dershanesi, Beden Eğitimi Dersi.

Halk, yıl 2, sayı 60, sy.5.

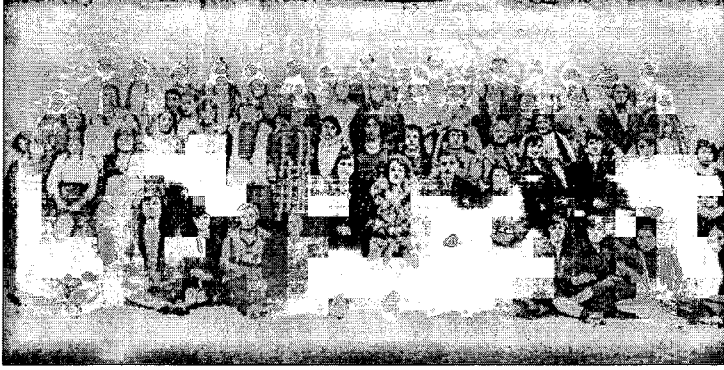
EK-11

Tekirdağ Köy Yatı Dershanesi yatakhane.

Halk, yıl 2, sayı 60, sy.5.

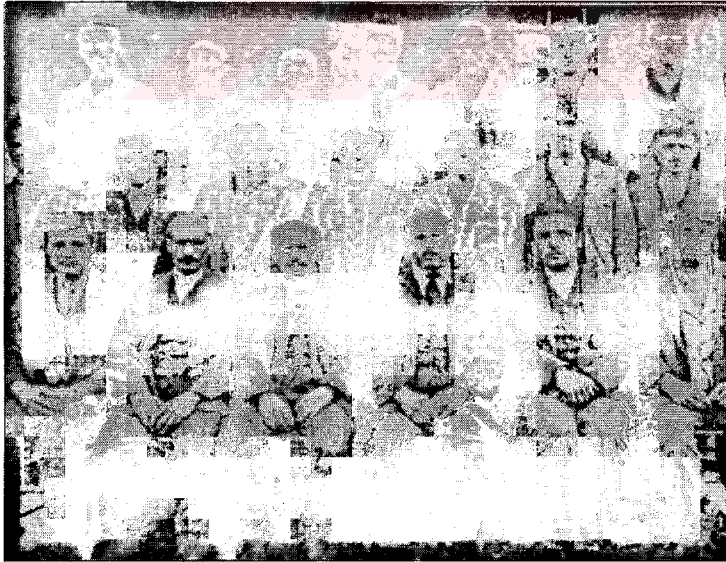
EK-12

Erzurum'da Millet Mektepleri A bölümünü okuyan kadınlar ve hocaları.

Halk, yıl 2, sayı 53, sy.3.

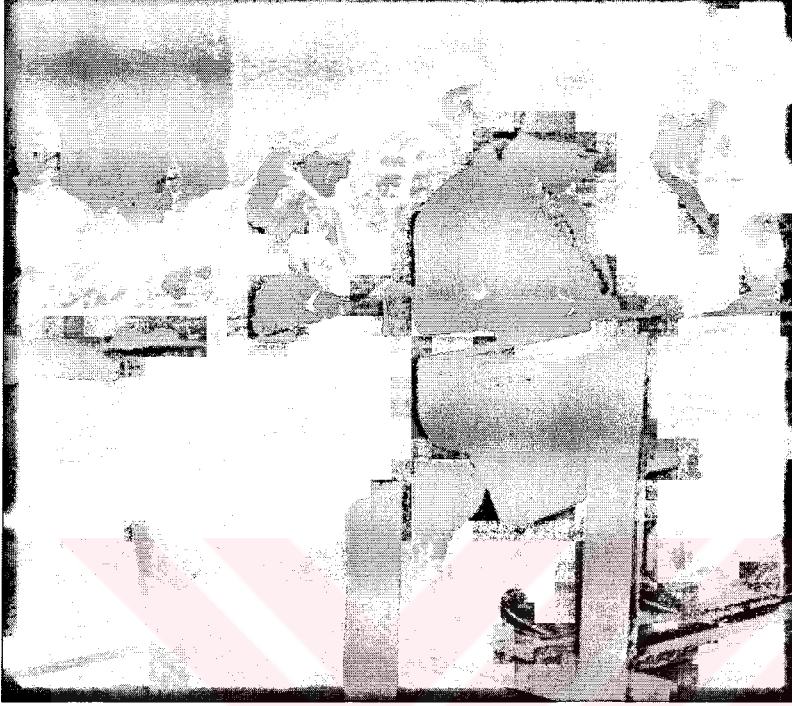
EK-13

Niksar Millet Mektepleri Öğrencileri.

Halk, yıl 2, sayı 55, sy.3.

EK-14

Millet Mekteplerinde sınav.

Halk, yıl 2, sayı 57, sy.1.

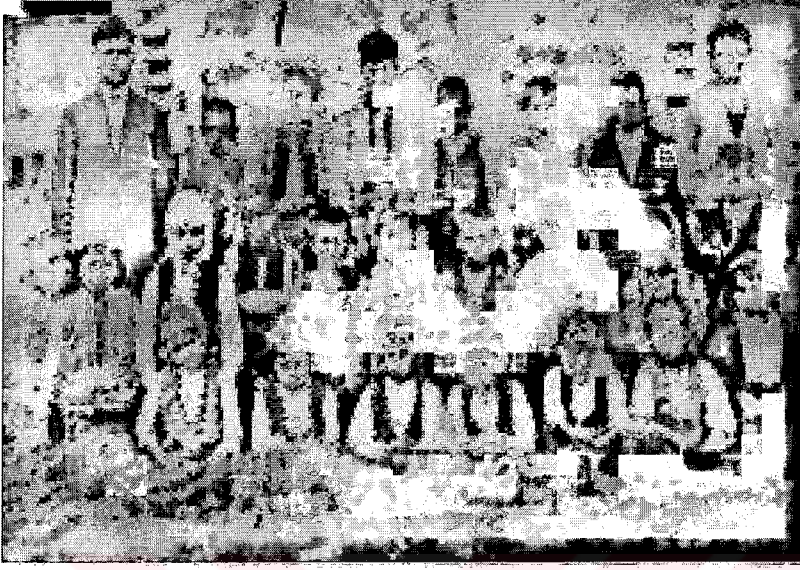
EK-15

Erzurum Çağlayan Millet Mektebi kadınlar dershanesi.

Halk, yıl 2, sayı 57, sy.5.

EK-16

Biga Kazası Duralı Köyü Millet Mektebi dershanesi
öğrencileri.

Halk, yıl 2, sayı 68, sy.8.

EK-17

Tokat Merkez Millet Mektebi Öğrencileri.

Halk, yıl 2, sayı 53, sy.3.

EK-18

Yozgat Hapishanesi Millet Mektebinden "şehadetname" alanlar.

Halk, yıl 2, sayı 68, sy.8.

EK-19

Niksar Millet Mektebinden "Şehadetname" alanlar.

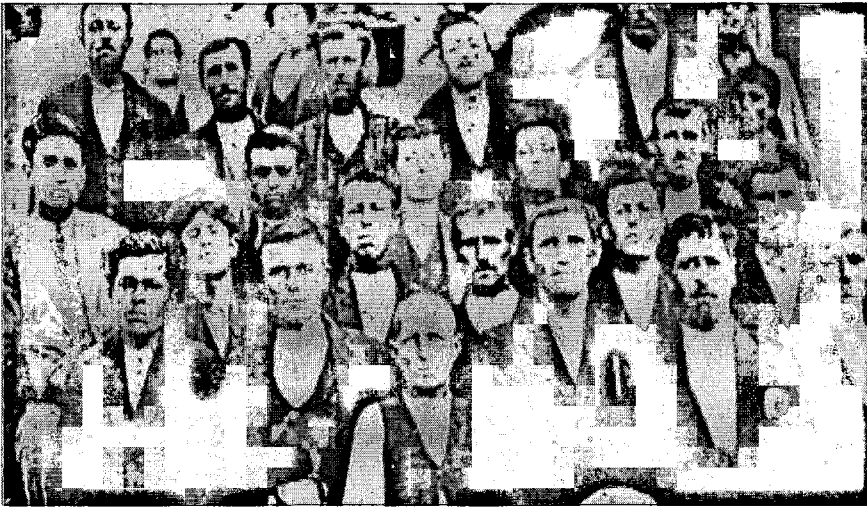
Halk, yıl 2, sayı 55, sy.3.

EK-20

Eskişehir Hapishanesinde "şehadetname" alan mahkumlar.
Halk, yıl 2, Sayı 71, sy.8.

EK-21

Erbaa Millet Mektebinden "şehadetname" alanlar.
Halk, yıl 2, sayı 56, sy.4.

EK-22

Afyon Sandıklı Bahçeci Millet Mektebi B dershanesi öğrencileri.

Halk, yıl 2, sayı 62, sy.4.

EK-23

Bursa Çalı Köyü Millet Mektebi B dershanesinden "şehadetname" alanlar.

Halk, yıl 2, sayı 62, sy.5.

EK-24

Denizli Halk Okuma Odası.

Halk, yıl 2, sayı 68, sy.8.

EK-25

Denizli Halk Okuma Odası.

Halk, yıl 2, sayı 68, sy.8.

EK-26

Mardin Millet Mektebi Öğrencileri.

Halk, yıl 2, sayı 67, sy.8.